



ΕΤΟΣ Α΄.

ΜΑΡΤΙΟΣ καὶ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1898

ΑΡΙΘ. 5-6

ΛΕΥΚΩΜΑ

ΕΠΙ ΤΗ, ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἰς τὸ λεύκωμα τοῦτο ἔλαβον μέρος οἱ ἐλλόγιμοι Κύριοι:

Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου, Σ. Μερτε-
λάος, Ν. Μινώτος, Φρ. Καρρέρ, Δ. Ι. Καλογερόπουλος,
Μεμ. Μαρτζώκης, Αρ. Καφοκέφαλος, Σ. Δε Βιάζης. Ι.
Ἐπαχίτης, Γεΐνης Καμπύσης, Στ. Μαρτζώκης, Κ. Καί-
ροφύλας. Α. Ζώνης, Ιωαν. Κωλόνας, Γ. Μαρχοῦρας, Ἡ-
λίας Τσιτσέλης, Ν. Δομενεγίνης, Α. Βερούκιος, Σπυρίδων
Παπαγεώργης, Μεγ. Λάνδος, Ι. Φ. Τζουλάτης.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΟ ΛΕΩΝΕΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.53.41.6.0032

«ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΣΟΛΩΜΟΣ»

Συμπληρουμένου σήμερα αιώνας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Ποιητοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, προσεκληθήμεν ἵνα συμμετάσχωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς διεθνούς τῆς «HOYΣ» καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως, ἣν ἡμεδαποὶ καὶ ἀλλοδαποὶ συγκροτοῦσι. Δεξάμενοι δὲ εὐμενέστατα τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν, ἀναρτῶμεν ἐν τῇ πανηγυρικῇ αὐτῆς Πανακοθήκῃ μικροσκοπικὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰκόνα, ἣν ὁ ἀδέξιός καὶ ἀσθενὴς ἡμῶν χρωστήρ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐχάραξεν. Ἄπειροί τοῦ καλῆμου χειριστὰι τυγχάνοντες, εὐελπιστοῦμεν ὅτι θὰ τύχωμεν παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, ἅτε ἐπιεικῶν καὶ μὴ αὐστηρῶν ὄντων κριτῶν, συγγνώμης διὰ τὴν ἄτεχνον ταύτην περὶ τοῦ μεγάλου συμπολίτου ἡμῶν Σολωμοῦ σκιαγραφίαν, ἣν ἀφίνόμεν νὰ προβληθῇ διὰ τῶν φιλοξένων στηλῶν τοῦ ἀνά χειρας ἐγκρίτου ἐπιτοπίου ἡμῶν Περιοδικοῦ.

Ὁ τῆς Ἑλληνικῆς ἡμῶν Ἐπαναστάσεως Πίνδαρος, ὁ τῆς «Ἐλευθερίας» ἀπαράμιλλος ἀοιδὸς, Διονύσιος ὁ Σολωμὸς, ὅστις τυγχάνει οὐ μόνον τῆς νήσου τῶν ἀνθῶν κλέος, ἀλλὰ δόξα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ κόσμου αὐτοῦ, εἶδε τοῦ ἡλίου τὰς ἀργυροεἰδεῖς καὶ θαλπερὰς ἀκτῖνας ἐνταῦθα, ἐν Ζακύνθῳ, κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ΙΗ'. Ἐκατονταετηρίδος ἐκπνεούσης, ἣτοι κατὰ τὴν διηκριβωμένην καὶ παραδεγμένην χρονολογίαν τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1798.

Γεννηθεὶς ἐν τοῖς κόλποις εὐπόρου καὶ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου, ὅστις μετεφυτεύθη ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς ἠρωϊκῆς καὶ μεγαλομάρτυρος νήσου Κρήτης, ἔτυχεν, ὡς εἶδος, καίπερ στερηθεὶς ἐνεατῆς τοῦ γεννήτορος, ἐπιμελημένης κατὰ πάντα καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς. Ἐνεσταλάχθησαν λίαν πρωῒμως εἰς τὴν Σεραφικὴν τοῦ παιδὸς καρδίαν ὑπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ διδασκάλων ἐξ ἐνὸς μὲν τὸ πῦρ τῆς Θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου ἡμῶν Σωτήρος, ἐξ ἑτέρου δὲ ὁ ἄσβεστος ἔρως πρὸς τὰ με-

γάλα ἔργα τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων.

Δεκαετῆς ὄν, κατέλιπε τὸ πατριον ἔδαφος, τὴν νῆσον τοῦ Πολιούχου ἡμῶν Ἁγίου Διονυσίου, τὴν κοιτίδα τοῦ Φωσκόλου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἑλλάδος χώραν, εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Οὐῆργιλίου, Dante, Γαριβάλδου καὶ Cavallotti, τὴν μουσόληπτον Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν φοιτήσας, ἠξιώθη ἐπαξίως τῶν ἐμβριθῶν αὐτοῦ μελετῶν καὶ ἀπύτων πόνων διπλώματος Νομοδιδασκάλου.

Πλὴν ἡ φύσις τὸν Σολωμὸν δὲν προώρισε λειτουργὸν τῆς Θέμιδος, ἀλλὰ τῶν Μουσῶν Ἱεροφάντην.

Καὶ ὄντως· ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων παρέσχεν ὁ Σολωμὸς περιφανῆ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ μεγαλοφυΐας δείγματα. Τὰ δὲ πρώτιστα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Πηγάσου ἄλματα ἐφάνησαν τοσοῦτον ἐνθαρρυντικὰ, τοσοῦτον τολμηρὰ καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑπέρτερα, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν Φιλέλληνα Ἰταλὸν αὐτοῦ Καθηγητὴν, εἰς τὸ ἕκτακτον τοῦ εὐφραντάστου Ἑλληνοσφοιτητοῦ ποιητικὸν τάλαντον ἀφορῶντα, νὰ εἴπῃ προγνωστικῶς: «Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti».

Κατελθὼν δὲ τῷ 1818 ὁ νεαρὸς διδάκτωρ ἐξ Ἰταλίας εἰς Ζάκυνθον, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Καὶ τοῦτο, ὅπως μορφώσῃ τὴν ζῶσαν καὶ πλαστικὴν ἐκείνην γλῶσσαν, ἐν ἣ συνέθηκε μετ' οὐ πολὺ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐπέζησαν τοσοῦτων ἄλλων, καὶ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Ρήγγα, καὶ ἄτινα ἔστεψαν τοὺς κροτάφους τοῦ ἑαυτῶν δημιουργοῦ διὰ τῆς δάφνης τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας.

Ὅτε δὲ ἡ Ἰταλία τὸν Monti, ἡ Γερμανία τὸν Goethe καὶ Schiller, ἡ Μεγάλη Βρετανία τὸν Byron, ἡ Γαλλία τὸν Hugo, τότε καὶ ἡ Ἑλλάς, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς ποιήσεως ἡ ἑστία, εἶχεν ἐν τοῖς θερμοῦσις αὐτῆς κόλποις

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

τοὺς ἑαυτῆς Τυρταίους, τὸν Ρήγαν καὶ τὸν Σολωμὸν. Οἱ ἀριπρεπεῖς οὗτοι τῆς Πατρίδος βλαστοὶ, ὑψώσαντες τὴν διανοίαν εἰς μεταφυσικοὺς κόσμους, προσηγόρευσαν ἐκείθεν καὶ προσεφώνησαν τὴν ἐκ τῶν Ἰερῶν ὀστέων τῶν ἡρώων ὡς ἄλλη Ἀθηναῖα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς γεννηθεῖσαν, τὴν ἐκ τοῦ τετραεῖονος τῆς δουλείας τάφου ὡς ἄλλος Λάζαρος ἐγερθεῖσαν δλόφωτον θεᾶν Ἐλευθερίαν. (Πρβλ. Στροφ. 1. 2. 94 καὶ 95 τοῦ Ὑμνου εἰς τὴν Ἐλευθ.).

Ὁ Σολωμῶς ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν λυρικὴν τῶν παλαιῶν καὶ τὰ δημῶδη ἄσματα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν ἀρματωλῶν, καθ' ὅσον ἐν αὐτοῖς ἐγκλείεται πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ἀδάμαστον πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας. Τὰ ἄσματα ταῦτα εἶνε ὁμολογουμένως αἱ Βιβλιοθηκαί, τὰ Μουσεῖα, καὶ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ λαοῦ· εἶνε ἡ μετάφρασις τῶν παλμῶν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας, καὶ τὸ ἀπίνδαλμα τῶν βαθυτάτων αὐτοῦ σκέψεων ἐν τῇ χαρᾷ καὶ τῇ λύπῃ, ἐν τῇ γεννήσει καὶ τῇ θανάτῳ, ἐν τῇ λίκνῳ καὶ τῇ τάφῳ.

Καὶ πράγματι ὁ Σολωμῶς δὲν ἀπέτυχεν, ἀλλ' εὗρεν ἐν τοῖς ταμείοις καὶ θησαυροφυλακείοις τούτοις τῆς δημῶδους ποιήσεως τὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς στήμονας ἐκείνους, δι' ὧν ἐξῆφανε καλλιτεχνικώτατα τὸν πολυδαίδαλον αὐτοῦ ποιητικὸν ἴστων, τὸ ἄσμα τῶν ἄσμάτων, τὸν Ὑμνον τῆς Ἐλευθερίας.

Ὁ Σολωμῶς ἐκ τῶν ἐμβριθῶν αὐτοῦ μελετῶν, ἃς ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς δημῶδους ποιήσεως, κατενόησεν ἐγκαίρως καὶ κατεῖδεν ὅτι ἡποίησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ζῆ καὶ νὰ ἀναπνέῃ εἰμὴ ἐν ταῖς μητρικαῖς ἀγκάλαις τῆς φύσεως· καὶ ὅτι δὲν ἀγαπᾷ ἄλλο ὄργανον εἰμὴ τὴν ζῶσιν φωνὴν μετὰ τῶν ἑαυτῆς ἰδιοφῶν τύπων.

Εἶνε πανθομολογούμενον ὅτι ἡ φύσις ἀντικατοπτρίζεται διὰ τῶν ζωηρῶν τῆς ἴριδος χρωμάτων ἐν τῇ φαντασίᾳ καὶ ταῖς αἰσθήμασι τῆς ζώσης κοινωνίας.

Ὁ Σολωμῶς εἶχε τοσοῦτον ἀγαπήσῃ τὴν Πατρίδα, εἶχε τοσοῦτον μετ' αὐτῆς

συνταυτισθῆ, ὥστε ἡποίησις αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἡ Ἑλλάς αὕτη.

Ὁ Σολωμῶς δὲν ἔμεινεν ἀδρανὴς κατὰ τοὺς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶνας, ἀλλ' ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν βαρβάρων διὰ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ λόγου, εἰς ὃν ὁ Gutenberg ἐδωρήσατο χαλυβδίνους πτέρυγας. Καὶ ὁ μὲν κάλαμος, ὡς πασίγνωστον, ἔχει τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κεραινοῦ· ὁ δὲ λόγος ἐν τοιαύταις κρίσεσιν τῆς Πατρίδος περιστάσεσιν εἶνε παντὸς πυροβολικοῦ ἰσχυρότερος καὶ καταστρεπτικώτερος. Οὕτω κατὰ τὸν ποιητὴν ἡ Θεῖα Πρόνοια ἐχαρίσατο τῷ Σολωμῷ οὐχὶ «πολεμῆϊα ἔργα» ἀλλὰ «κίθαριν καὶ ἀοιδίην». (Ἰλιάδ. Ν. 730 καὶ 731).

Ὁ Σολωμῶς ἄρα ἦν ἀπὸν μὲν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου. Διὸ καὶ ὡς ἐμπεπνευσμένος περιγράφει πιστότατα τὰ τοῦ πολέμου. Καθ' ὅσον ὡς ποιητῆς ἔχει ἔμφυτον τὴν τοῦ κόσμου γνῶσιν. Καθορᾷ διὰ τοῦ ἀκοιμήτου τῆς ψυχῆς ὄμματος τὸν κόσμον τῆς αἰωνιότητος. Καθορᾷ εὐκρινῶς πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς δρώμενα, ἅπερ ἐπηλυγάζει ἀπὸ τῶν πολλῶν ἢ τοῦ μέλλοντος αὐλαία. Ὁ ποιητῆς φέρει ἐν ἑαυτῷ πιστὴν τῶν πραγμάτων εἰκόνα, καὶ γνωρίζει τὰ μυστήρια ἀπαξάπαντων τῶν ἐπὶ τοῦ ἡμέτερου πλανήτου ἐξελισσομένων φαινομένων.

Ἡ τῶν ὄπλων κλαγγὴ τῶν ἡρώων τοῦ 1821 ἐξήσκησε μέγαν ἐπὶ τῆς ποιητικῆς ψυχῆς τοῦ Σολωμοῦ ἠλεκτρισμόν, καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν τὸν ποιητικὸν τῆς νέας Ἑλλάδος ἀδάμαντα, τὸν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Παιᾶνα, ὃν συνέταξεν ὁ Ἐθνικὸς ἡμῶν Ποιητῆς κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1823 καὶ ἐτόνισεν ἀρηιφθόγως ὁ Μάνταρος.

Ἐν τῷ Ὑμνῳ τούτῳ ἐξαστράπτει ὄλον τοῦ Πινδάρου τὸ ὕψος μετὰ τῆς ἀνεγνωρισμένης τῶν Ἑλλήνων φιλοπατρίας. Σύμπας ὁ τῶν γραμμάτων κόσμος ἀνεγνώρισε καὶ ἀκροήρῳσε διὰ τοῦ πλέον ἐπισηματέρου τρόπου τὸ ὕψος τοῦ Ὑμνου.

Καὶ ὄντως· οἱ τὰ πρῶτα ἐν τῇ πολιτεία τῶν γραμμάτων φέροντες ἐξήνεγκον ὑπὲρ τοῦ Σολωμοῦ κρίσεις, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν ἀξιόματα. Αἱ τῶν κρίσεων τούτων καὶ γνωμῶν κράτισται εἶνε αἱ τοῦ Τρικούπη, Μουστοξύδου, Ἀσωπίου, Φαρμακίδου, Βάμβα, Σούτσου, Βράϊλα, Πολυλά, Ραγκαβῆ, Φέλτωνος, Κρόσβου καὶ Παπαρρηγοπούλου.

Καὶ ὁ μὲν κλεινὸς τῆς ἡμετέρας Ἐπαναστάσεως Ἱστοριογράφος Σπυρίδων ὁ Τρικούπη, ἀναλύων τεχνικώτατα τὸν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνον τοῦ Σολωμοῦ, καὶ λέγων ὅτι αἱ στροφαὶ αὐτοῦ δὲν εἶνε λόγοι ἀλλὰ «ζωγραφία», ἐπιφέρει:—«Εἶνε γεγραμμένος εἰς τὴν κοινοτάτην γλῶσσαν, ἀλλὰ παρατηρητέον ὅτι ἡ εὐρυχωρία τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ ἐπλάτυνε καὶ αὐτὰ τὰ στενὰ ὄρια τῆς κοινῆς μας γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέβασεν εἰς τὰ ὕψη τῶν ἰδεῶν του Οἱ ἄξιοι ἀναγνώσται αὐτοῦ τοῦ Ὑμνου θέλει τὸν κρίνουν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ θέλει εἰποῦν μαζί μου ὅτι εἰς κἀνένα καιρὸν καὶ εἰς κἀνένα Ἔθνος ἡ Ἐλευθερία δὲν ἠὔρε ψάλτην ἀξιωτέρον».

Ὁ δὲ φιλόσοφος τῆς νέας Ἑλλάδος, ὁ Βράϊλας, μετὰ τῆς διακρινοῦσης αὐτὸν περὶ τὸ λέγειν δεινότητος ἀποφαίνεται: «Ἡ λυρική ποιησις ἔφθασε διὰ τοῦ Ὑμνου τούτου εἰς τὸν ὑψηλότερον αὐτῆς βαθμὸν. Ἄν ἡ λυρική εἶνε ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀτομικοῦ αἰσθήματος τῶν μεγάλων ἀντικειμένων τῆς Ἱστορίας τοῦ κόσμου, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτῶ τίς λυρικώτερα ὑπόθεσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ ἡ ἀνέγερσις ὁλοκλήρου Ἐθνους»;

Ὁ δὲ περιφανὴς Ἑλληνιστῆς καὶ Φιλέλλην Κορνῆλιος Φέλτων γράφει:— «Τὸ περίφημον τοῦτο ποίημα κατέχει πάντοτε ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος εἶνε θούριον, καὶ μολονότι ὁ Σολωμὸς ἦτο πολὺ νέος, εἴαν ἔγραψεν αὐτὸ, ἢ εὐφράδεια, ἢ γραφικὴ

δύναμις, ἢ δεινότης περὶ τὴν περιγραφικὴν, ἀποδεικνύουσιν ὕψιστον ποιητικὸν νοῦν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ ἀντάξιον τοῦ θέματος, ἕπερ ἐπραγματεύθη».

Ὁ δὲ Κρόσβους ἐκφέρει:—«Δίκαιον εἶνε νὰ ὀνομασθῇ ὁ Σολωμὸς Πίνδαρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ δὲ Ὑμνος εἶνε πλήρης ζωῆς καὶ διθυραμβικοῦ πνεύματος».

Καὶ τέλος πάντων πρὸς τοῖς ἄλλοις σοφοῖς ἄριστα ἐκφράζεται περὶ τοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνου τοῦ Σολωμοῦ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν νεωτέρων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν Ἔθνους Ἱστορικῶν, Κωνσταντῖνος ὁ Παπαρρηγόπουλος, γράφων: «Τίς δὲ δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ὑμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν εἶνε ἐν τῶν μάλλον ὑψηλῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὅσον ἀλλότριον πρὸς ἡμᾶς καὶ ἂν εἶνε τὸ περιβάλλον αὐτὸν γλαστικὸν ἔνδυμα; Μήπως ὁ Ὑμνος οὗτος δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπιζήσας τοσοῦτων ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Θουρίου, ὃν ἐποίησεν ὁ Ρήγας; Μήπως ὑπὸ ἐτέρου Ἑπτανησίου, τοῦ Μαντσάρου, ἀρηιφθόγγως τονισθεῖς, δὲν ἀντηχεῖ καθ' ἑκάστην εἰς τὰς πλατείας ἡμῶν, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν;» (Τομ. Ε'. σελ. 605 καὶ 606).

Μετὰ τοὺς χρησμούς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦτους τῶν μαντείων καὶ ἐκφάνσεις τῶν Πυθίων, ναί, μετὰ τὰς ὕγειαι καὶ σοφᾶς τῶν ἀθηναιῶν τούτων τῶν γραμμάτων ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ κρίσεις, ἕπερ ἔργον κατισχύσει τῶν αἰώνων, τίς θέλει ποτὲ εὐρεθῆ, ὥστε νὰ κλίνη τὸ οὖς καὶ νὰ δώσῃ προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς ἀπηχῆ καὶ ἀλλότρια τῆς καθολικῆς συνειδήσεως δόγματα ἐπικριτῶν τιμῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ, εἴτε κατὰ τὸ παρελθόν, εἴτε κατὰ τὸ μέλλον;

Ὁ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνος ἀρχεταί μὲν ἀπὸ τοῦ:— «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψιν», καταλήγει δὲ εἰς τὸ:— «Κτυπήσατε κ' ἐδῶ».

Διὰ τῆς κατακλιθεῖς ταύτης προεφί-

τευσεν ὁ Σολωμός τὸ κατὰ τὸ 1827 βαρύγδουπον κτύπημα τῶν βροντηρικεραύνων τηλεβόλων τοῦ Κοδριγκτώνος, Ριγῆ, Ἄϊδεν, καὶ Μαιζώνος, οἵτινες ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἑαυτῶν Βασιλέων κατέβαλον ἐν Ναυαρίνῳ τὸν Τουρκικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν στόλον, ἐξεδίωξαν ἐκ Πελοποννήσου τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραήμη, ἐκρήμνισαν παταγωδῶς τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα, ἐποδοπάτησαν τὴν ἡμισέληνον, καὶ ἔστησαν ἐν Ἑλλάδι τὸν ὑπὸ τῶν κυανῶν πτερυγῶν τοῦ Ἑλληνος ἀετοῦ περιβαλλόμενον καὶ ὑπὸ φωτοβόλων Θεῶν Ἀγγέλων δορυφορούμενον Τίμιον τοῦ Κυρίου ΣΤΑΥΡΟΝ, εἰς ὃν φυσᾶ ἔκτοτε «τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ἀέρι». (Πρβλ. Στρ. 158 ἐν συγκρ. πρὸς τὴν 73).

Ἄπασαι αἱ τοῦ Ὕμνου στροφαὶ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἐσχάτης συνδέονται πρὸς ἀλλήλας ὡς τόσοι κίκοι μεγάλης ἀλύσεως, καὶ ἀποτελοῦσιν ἐν καὶ τέλειον αὐθύπαρτον ὄλον.

Ὁ ποιητὴς ἐπισκέπτεται καὶ ἐναγκαλιζέται τοὺς τάρους τῶν ἡρώων. Ἐξάγει ἐκείθεν τὴν Ἐλευθερίαν. Καὶ διὰ τοῦ κτύπου τῶν τριῶν τρισεβάστων Προστατῶν Δυνάμεων, Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐγκαθιδρύει αὐτήν.

Ἐνταῦθα κρίνομεν ἐπάναγκες νὰ παραθέσωμεν τὰς ἀκολουθούσας ἐκ τοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὕμνου στροφάς, ἐν αἷς συγκεντροῦται καὶ διαλάμπει ὄλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ποιητοῦ :

1. Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
Ποῦ με βία μετράει τὴ γῆ.

2. Ἄπ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

88. Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,

Μέρα πρὸ ἀνθίσαν οἱ λόγγοι
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89. Σοῦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἡ ΘΡΗΣΚΕΙΑ μ' ἕνα ΣΤΑΥΡΟ,
Καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
Ἵποῦ ἀνοίγ' τὸν ΟΥΡΑΝΟ.

90. Σ' αὐτὸ, ἐφώνηξε, τὸ χῶμα
Στάσου ἑλόρθη, Ἐλευθεριά.
Καὶ φιλῶντάς σου τὸ στόμα,
Μπαίνει μὲς τὴν ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

91. Εἰς τὴν ΤΡΑΠΙΖΑ σιμόνει,
Καὶ τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνό.
Γύρω γύρω τῆς πυκνόνει,
Ποῦ σκορπάει τὸ Θυματό.

92. Ἄγροικαί τὴν φαλμωδία,
Ἵποῦ ἐδίδαξεν αὐτή.
Βλέπει τὴ φωταγωγία
Στοῦς Ἁγίους ἐμπρὸς χυτή.

93. Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
Με πολλὴ ποδοβολή,
Κὴ ἄρματ' ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχθηκες εἰς.

94. Ἄ ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολιζέει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶνε, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ.

95. Λάμπριν ἔχει ὄλη φλογώδη,
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός.
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κὴ ὄλα γύρω σου εἶνε φῶς.

39. . . . ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
Τὸ τουφέκι ἀνάθει, ἀστράφτει·
Λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑἴΘΟΥΣΙΟΥ

141. Παλληκάρια μου ! Οἱ πολέμοι
Γιὰ σὰς ὄλοι εἶνε χαρά,

Καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
Στοὺς κινδύνους ἐμπροστά·

150. Πόσο λείπει στοχασθῆτε,
Πόσο ἀκόμη νὰ παρθῆ.
Πάντα ἢ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
Πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῆ.

151. Ὡ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία ! . .
Καταστήσετε ἓνα ΣΤΑΥΡΟ,
Καὶ φωνάζετε μὲ μία·
Βασιλεῖς κυττάξτ' ἐδῶ.

152. Τὸ σημεῖον ποῦ προσκυνάτε
Εἶνε τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
Ματωμένους μᾶς κυττάτε,
Στὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό.

157. Τί θὰ κάμετε ; θ' ἀφήσετε
Νὰ ἀποκτήσωμεν κ' ἔμεις
ΛΕΥΘΕΡΙΑΝ, ἢ θὰ τὴ λύστε
Ἐξ αἰτίας Πολιτικῆς ;

158. Τοῦτο ἀνίσως μελετάτε,
Ἴδού, ἐμπρὸς σας τὸν ΣΤΑΥΡΟ.
Βασιλεῖς ! ἐλάτε, ἐλάτε,
Καὶ κτυπήσετε κ' ἐδῶ.

73. Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι,
Δὲ φυσᾶς τώρα ἐσὸν πλειῶ.
Ἵ τῶν ψευδόπιστων τ' ἀστέρι·
Φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ».

Περὶ τῶν ἄλλων τοῦ ποιητοῦ ἔργων οὐδὲνα ποιούμεθα ἐνταῦθα λόγον, καθ' ὅσον τὰ στενώτατα τῆς παρουσίας διατριβῆς ὄρια δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκταθῶμεν περισσότερον. Ἄρκει δὲ ἡμῖν ὅτι ἐκ τοῦ Ἵμνου τῆς Ἐλευθερίας, αἰονεὶ ἐκ τοῦ ὄνουχος ἐγνωρίσαμεν ἤδη τὸν λέοντα.

Ὁ Σολωμὸς ἐβίωσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ ἀδελφῇ Κερκύρα, ἣν ἴσα τῇ φύσασῃ ἠγάπησε. Μετέστη δὲ πρὸς Κύριον τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1857. Τὰ ὄστα αὐτοῦ, μετενεχθέντα ἐκ τῆς νήσου τῶν Φαιάκων ἐνταῦθα τῇ 14ῃ Ἰουλίου 1865, ἐναπετέθησαν πανηγυρικώτατα καὶ ἀναπαύονται νῦν ἐν τῷ ἱδρυθέντι ἀπερίττω Μουσολεῖῳ ἐπὶ τῆς περιφανεστέρας τῆς πόλεως ἡμῶν Πλατείας, ἣτις καὶ καλεῖται πρὸς τιμὴν τοῦ Σολωμοῦ : « Πλατεία τοῦ ΠΟΙΗΤΟΥ ».

Τῇ εὐγνωμοσύνῃ δὲ νῦν καὶ φιλοτιμίᾳ τῶν Πανελλήνων καὶ Φιλελλήνων ἐναπόκειται, ἵνα διὰ Πανελληνίου καὶ παγκοσμίου ἐράνου ἐγερθῇ ἐπὶ τοῦ γενεθλίου ἐδάφους ἀντάξιον εἰς τὸν φάλτην τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ μνημεῖον.

Τοιοῦτος ἐν σκιαγραφίᾳ ὁ Πρύτανις τῶν Ἰονίων Ποιητῶν, Διονύσιος ὁ Σολωμὸς, οὗτινος σήμερον, ὡς προεῖρηται, συμπληροῦται ἀπὸ τῆς γεννήσεως ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ.

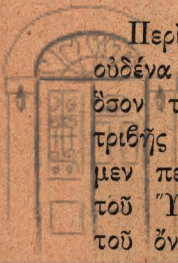
Ἐν Ζακύνθῳ, τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1898.
+ Ὁ Ζακύνθου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

ΟΔΙΓΓΑ ΠΕΡΙ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΕΡΤΕΛΑΟΥ
Διηγήτορου

Ἐπιτραπήτω μοι ἵνα ἐγκαταλείψω ἐπ' ὀλίγον τὸ ξηρὸν καὶ ἄχαρι τῶν ἀγωγῶν καὶ τῶν προτάσεων, καὶ ἀναβῶ διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὸν Παρνασσὸν καὶ ἴδω μετὰ τῶν μεγάλων ποιητῶν τοῦ νέου κόσμου τὸν μεγάλον Ἕλληνα ποιητὴν Διονύσιον Σολωμόν, τοῦ ἑποίου πρόκειται νὰ ἐορτάσωμεν εἰς τὴν γεννέτειραν γῆν, τὴν ἀνθόεσσαν Ζακύνθον τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς γεννήσεώς του.

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς γεννηθεὶς τὸ 1798 Ἀπριλίου 8 ἀνέπτυξεν ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας τὸν ποιητικὸν ἐκείνου ὀσπρῶν τὸν ὅποιον χαρίζει ἢ φύσις εἰς ἐκλεκτὰ τινα πλάσματα καὶ ὁ ὅποιος ἀποκαθιστᾶ ἀληθῆ ποιητὴν



ΕΚΔΟΤΕΙΟΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΝ

τὸ ἐκλεκτὸν πρόσωπον. Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ δὲν κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὁ στοῖχος ἄλλ' ἢ ποιήσις. Ὁ Μέγας Κουζὲν γάλλος φιλόσοφος, ἔλεγεν ὅτι ἄλλη ἢ ποιήσις καὶ ἄλλος ὁ στοῖχος, ὑπάρχουν πολλοὶ στιχοῦργοι ἄλλ' ὑπὲρ τὸ μέτρον ὀλίγοι ποιηταί. Ὁ Σατωβριανὸς δὲν ἔγραψεν εἰς στοίχους ἄλλ' εἰς τὸ πεζόν, οὐχ' ἦττον ὁμως εἰς τὰ ἔργα του ὑπάρχει ἢ ὑψηλότερα ποιήσις.

Κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον *poetae nascuntur oratores fiunt*, ὁ Σολωμὸς ἐγεννήθη ποιητῆς, φρονῶ δὲ ὅτι δύναται νὰ εἴπῃ τις ἀδιστακτικῶς ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ζαλοκώστας γράφων πρὸς τὸν Ρεγάλδην ἔλεγεν ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς περὶ τοῦ ἑποίου δύναται νὰ ὑπερφανευθῇ ἢ Ἑλλάς. Τοιαύτην ἐξέφρασεν ἰδέαν καὶ ὁ διάστημος Τομαζέος, καὶ ὁ ἐνατὸς φιλολόγος Λουδοβίκος Καρρέρ. Καὶ ὁ μέγας Γερμανὸς ποιητῆς Γκαϊτε ἐξῆρε τὸν Σολωμὸν ὡς μέγαν ποιητὴν. Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ μεταβάς ἐκεῖσε τὸ 1808 ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν συνοδευόμενος μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ρώσση, Ἰερῶος Ἰταλοῦ καὶ φιλολόγου τῆς Ἰταλικῆς. Ἐμαθῆκε εἰς τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐν Ἐνετίᾳ Λυκείῳ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἰδὼν ὁμως ὁ Ρώσσης ὅτι ἦτον ἀδύνατον ὁ ἐκ γεννήσεως ποιητῆς Σολωμὸς νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς αὐστηρότητας Λυκείου, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐξέφρασαν παράπονα καὶ οἱ ἐκεῖσε καθηγηταί, ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Κρεμόνης, πόλεως τῆς Λομβαρδίας, ἐκεῖ δὲ κατέγεινεν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ ἐποίησατο μεγάλας προόδους, συσχετισθεὶς μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς μετὰ διαφόρων λογίων καὶ ποιητῶν ἐκ Κρεμόνης, ἐκεῖ συνέταξε διάφορα ποιήματα Ἰταλιστί, δι' οὗτο ἔλαβε αἰ πρώται ποιήσεις τοῦ Σολωμοῦ ἐγράφησαν παρ' αὐτοῦ Ἰταλιστί.—Ὁ Σολωμὸς κατέγεινεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ δικαίου, ἐν τῷ τότε ἐξόχῳ πανεπιστημίῳ τῆς Παδίας, ἀν δὲ καὶ ἔλαβε δίπλωμα δικαίου οὐχ' ἦττον ἐγκατέλειψε τὴν ἰδέαν νὰ γίνῃ λειτουργὸς τῆς Θέμιδος διότι τὸ ξηρὸν τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀντέδαικνεν εἰς τὸν προορισμὸν του, ἀκολούθως ἀφξαιῖων τὴν ἡλικίαν συνεσχέτισθη στενῶς μετὰ τοῦ Μόντη καὶ Μερφῆ, γνωστῶν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, κατὰ δὲ τὸν Ραγάλδην, ὁ Μόντης πολλάκις συνδιελέγετο μετὰ τοῦ νέου ποιητοῦ περὶ ποιητικῶν ἀντικειμένων.—Κατὰ τὸ 1818 ὁ Σολωμὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα Ζάκυνθον, ἐνθα ἐξηκολούθει νὰ καταγίνεται εἰς τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ

νὰ γράφῃ διάφορα Ἰταλιστί ποιήματα, ἰδὼν ὁμως καὶ αὐτὸς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπειδὴ κατέγεινεν εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν, κατέγεινεν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τυπωθέντων διαλόγων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἑλληνοστοῦ τινός, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι προτιμότερα τῆς καλουμένης καθαραιούσης. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον κατὰ τὸ 1822, καὶ εἰς ὃν ὁ Σολωμὸς ἀνέγνωσε λαμπρὸν ποίημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*La Messa Novella*» Ἰταλιστί γεγραμμένον. Τέλος ἐπείσθη ἐντελῶς ὁ Σολωμὸς ὅτι ἔπρεπε νὰ γράφῃ εἰς τὴν δημοτικὴν.—Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ ἀτομικῶς γνώμην, φρονῶ ὅτι ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ φαντασία μεγαλύνονται μᾶλλον ἐν τῇ ποιήσει διὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσης παρὰ διὰ τῆς γλώσσης τῶν λογίων. Κατὰ μάτρον τοῦ 1823 ὁ Σολωμὸς συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ τύπου τὸν θεῖον ὕμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ ὁ ποιητῆς ἐν τῷ πρώτῳ τετραστοίχῳ λαμπρῶς περιγράφει τὴν ἐλευθερίαν, ἐν τῷ δευτέρῳ τετραστοίχῳ φαντάζεται ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτον θαμμένη μετὰ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ μνήματος. Ἡ ἰδέα αὕτη εἴκοσι καὶ ἕξ ἔτη πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὕμνου ἐτυπώθη ἐν ᾧδῃ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μου Ἀγτωνίου Μαρτελάου, ὅτε συνέταξε θούριον ᾄσμα ὑπὲρ τῶν Γάλλων οὔτινες διὰ τῆς κηρύξεως ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἑπτανήσῳ τῆς Δημοκρατίας τὸ 1797, κατέρριψαν τὰς πιέσεις τῶν ἀρχόντων κατὰ τοῦ λαοῦ, ἀν καὶ ὁ Μαρτελάος ἀνήκεν εἰς τὸ ἀρχοντολόγιον, ἦτον φύσει φιλελεύθερος καὶ ἐξύμνησε τὴν νέαν τῆς ἐλευθερίας ἐποχὴν ἀρχίζων διὰ τῶν ἐπομένων στοίχων

Ὅθεν εἰσθε τῶν Ἑλλήνων
Παλαιὰ ἀνδρειωμένα.
Κόκκαλα διασκορπισμένα
τῆρα λάβετε πνοήν

Ὁ ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ περιέχει καὶ εἰκόνας αἰτινας ἐξάφρουσι μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἐθανυμάσθησαν ὑπὸ ἐξόχων προσώπων ἐν τῷ φιλολογικῷ καὶ ποιητικῷ κόσμῳ. Ὁ Ρεγάλδης ὁμιλῶν περὶ τοῦ ὕμνου τούτου λέγει τὰ ἀκόλουθα «Ἄβτη εἶναι μέχρι τοῦ νῦν ἡ λαμπροτέρα κοιλίς τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως». Ὁ Κοραῆς ὅταν τὸ πρῶτον ἀνέγνωσε τὸν ὕμνον ἐν Παρισίοις κατενθουσιάσθη. Ὁ ἔξαρχος ἱστορι-

κός Παπαρηγόπουλος ἀναφέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὰ ἀκόλουθα, «τις δύναται νὰ μὴν ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ὑψυπετῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως» Ὁ Κουζάνης φιλολόγος ἐκ Νεαπόλεως ἀποκαλεῖ τὸν ὕμνον «famoso e popolarissimo» «che pochi canti lirici del nostro secolo in qual siasi lingua lo pa-reggiano».

(Ἡ εἰκὼν τῶν παρθένων, αἵτινες χορεύουσι καὶ αἵτινες πρόκειται νὰ ἐτοιμάσωσι γάλα ἀνδρίας καὶ ἐλευθερίας εἶνε ἕξοχος).

Στὴ σκιά χεροπιασμέναις
Στὴ σκιά βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάκτυλαις παρθέναις
Ὅπου κάνουνε χορό·

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
Ὁραῖα μάτια ἐρωτικά,
Καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
Μαῦρα ὀλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει,
Πῶς ὁ κόρφος κάθε μιᾶς
Γλυκοβίχαστο ἐτοιμάζει
Γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας

(Ἡ εἰκὼν τῆς ἐλευθερίας εἶνε ὅ,τι ἕξαισιον).

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγεβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθυρίζει,
Δὲν εἶναι ὄχι ἀπὸ τὴν γῆ·

λάμψιν ἔχει ὄλη φλογώδη,
χεῖλος, μέτωπο, ὄφθαλμός.
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὄλω γύρω του εἶναι φῶς

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐθαυμάσθη, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, γράφων κατὰ τὸ 1825 ἐν τῇ γενικῇ Ἑφημερίδι Ναυπλίου κρίσιν περὶ τοῦ ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ ἔλεγεν ὅτι μία τοιαύτη περιγραφή ἔπρεπε νὰ ἴηται ἢ ἐσπερινῇ καὶ πρωτῆν προσευχῇ παντὸς φιλελευθέρου. Ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν μεταφράσθη γερμανιστὶ ὑπὸ Müller, γαλλιστὶ ὑπὸ Julien, καὶ ἀγγλιστὶ ὑπὸ Καρόλου Brinsléy Sheridan, καὶ ὑπὸ Κανάλη Ζακυνθίου. Κατὰ τὴν κρίσιν εἰδημόνων οὐδεμία ἐκ τῶν μεταφράσεων τούτων εἶνε ἐπιτυχής. Εἰς τὸ Ἰταλικὸν μεταφράσθη εἰς ἐλευθέρους στοίχους ὑπὸ L. Muzzi, καὶ ὑπὸ Νικολάου Βολιέρρα Ζακυνθίου, κατὰ τὴν γνώμην ἐ-

πίσης εἰδημόνων οὔτε καὶ αἰ μεταφράσεις αὗται ἐπέτυχον. Καὶ ὁ Γ. Γρασέτη μετέφρασεν εἰς τὸ πεζὸν ἐπιτυχῶς τὸν ὕμνον.

Ἄλλ' ὁ Σολωμός καὶ ἄλλα ἔγραψε ποιήματα ἑλληνιστὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἐθαυμάσθη, καὶ ἐὰν ἐδημοσιεύετο μόνον τὸ ἐπίγραμμα «ἢ καταστροφή τῶν Ψαρρῶν» ἤρκει αὐτὸ καὶ μόνον νὰ ἀποθανατίσῃ τὸν Σολομὸν ὡς ποιητὴν. Πραγματικῶς ἐκεῖ βλέπει τις προσποιουμένην τὴν Δόξαν καὶ περιπλοῦσαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ψαρρῶν, ἀριθμοῦσαν τὰ λαμπρὰ παλληκάρια τὰ ὁποῖα ἐθυσιάσθησαν, καὶ φέρεται στέφανον γενόμενον ἐκ τῶν χόρτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχον μείνει εἰς τὴν ἔρημον γῆν

Στῶν Ψαρρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
Περπατῶντας ἢ δόξα μονάχη,
Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια,
Καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
Γενομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια.
Ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Καὶ πάλιν λέγω ὅτι μόνον τὸ ποίημα τοῦτο ἤρκει διὰ νὰ ἀποθανατίσῃ τὸν Σολομὸν ὡς μέγαν ποιητὴν «οὐκ' ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ». — Ἐντὴ συλλογῇ τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ εἶναι τινὰ τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς δὲν τὰ ἐπεξεργάσθη ἀλλ' ἔμεινον ὡς ἐγράφησαν τὸ πρῶτον, λόγου χάριν τὸ λυρικὸν ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Μπάϊρων, ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ θαυμάζει τις τὸ ὑψηλὸν τῆς φαντασίας, ἀλλὰ βλέπει καὶ σύγχυσιν τινὰ ἔνεκα ἑλλησφωῶς ἐπεξεργασίας. — Εἶναι καὶ ἄλλο ποίημα τὸ ὁποῖον ὡς καρπὸς τῆς νεότητος δὲν ἔπρεπε νὰ τυπωθῇ ὡς τὸ ὄνειρον ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφονται ἐρωτικαὶ συνεντεύξεις τοῦ ποιητοῦ μετὰ τῆς ἐρωμένης του. Ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης διατριβῆς δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐξέτασιν ὄλων τῶν δημοσιευθέντων ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ὅπως δυνήθῃ τις νὰ περιγράψῃ τὸ ὑψηλὸν τῆς ποιήσεως, ὅπερ ὅμως καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως καταφαίνεται. Τινὰ ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων μεταφράσθησαν Ἰταλιστὶ, ἢ μετάφρασις ἤτις δικρινεῖται καὶ ἤτις πραγματικῶς ἐξισώνει τὸ πρωτότυπον, εἶναι ἢ μετάφρασις εἰς τὸ Ἰταλικὸν μερῶν τινῶν τοῦ λαμπροῦ ποιήματος ὁ Λάμπρος, γενομένη ὑπὸ τοῦ φιλολόγου καὶ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐν τῷ ἐν Ζακύνθῳ Τορνάσιφ Μέρνονος Μαρτζώκη.

Ὁφείλω ὅμως νὰ σταματήσω ἐπὶ ἐνὸς ἄσματος γραφικωτάτου ὑφθόντος τὴν φαντασίαν καὶ ἐγείροντος τὴν συμπάθειαν τοῦ

ἀναγνώστου «ἡ Ξανθοῦλα». Ἡ Ξανθοῦλα εἶναι εὐηδεστάτη καὶ συμπαθεστάτη κορασίς, ἀνήκουσα εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν οἰκογενειῶν αἰτινες ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατέφυγον εἰς Ζακύνθον καὶ ἡ ὠραιότης τῆς ὁποίας εἴλκει τὴν συμπάθειαν πολλῶν νέων. Ἡ οἰκογένεια ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ τὰ πράγματα καθησύχασαν, καὶ ὠρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως. Διάφοροι φίλοι τῆς οἰκογενείας συνώδευσαν μέχρι τῆς προκυμαίας τὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμειναν ἐν τῇ προκυμαίᾳ μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως. Ἐκεῖ παρευρέθη καὶ ὁ ποιητής, ἀγνωστον πῶς, καὶ ἀκολούθως περιγράφει τὴν σκηνὴν διὰ τῶν ἐπομένων στοίχων.

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα
Τὴν εἶδα χθὲς ἀργά,
Ποῦ ἔμπηκε στὴ βαρκοῦλα
Νὰ πάῃ στὴν ξενειτιά.

Ἐφούσκωνα τ' ἀέρι
λευκότεατα πανιά,
Ὡσάν τὸ περιστέρι,
Ποῦ ἀπλώνει τὰ φτερά.

Ἐστέκονταν οἱ φίλοι
Μὲ λύπη μὲ χαρὰ,
Καὶ αὐτὴ μὲ τὸ μαντῆλι
Τοὺς ἀποχαιρετᾷ.

Καὶ τὸ χαιρετισμὸς τῆς
Ἐστάθηκα νὰ ἰδῶ,
Ὡς ποῦ ἡ πολλὴ μακρότης
Μοῦ τόκρυψε καὶ αὐτό.

Σὲ λίγω σὲ λιγάκι
Δὲν ἤξερα νὰ πῶ,
Ἄν ἔδλεπα πανάκι,
ἢ τοῦ πελάω ἀφρό.

Καὶ ἀφοῦ πανὶ μαντῆλι
Ἐχάθη στὸ νερὸ,
Ἐδάκρυσαν οἱ φίλοι,
Ἐδάκρυσαν καὶ ἐγὼ.

Ὁ ποιητής θαυμασιῶς περιγράφει τὴν κίνησιν τῆς λέμβου καὶ τὸν χαιρετισμὸν τῶν φίλων καὶ αὐτῆς τῆς Ξανθοῦλας διὰ τοῦ μανδηλίου, ἕως οὗ ἡ ἀπομάκρυνσις συγγέει τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης μὲ τὸ πανίον τῆς λέμβου, ἀφοῦ δὲ καὶ τὸ πανίον τῆς λέμβου καὶ τὸ μανδηλὶ τῆς Ξανθοῦλας ἐχάθησαν εἰς τὸ νερὸν, ἐδάκρυσαν καὶ οἱ φίλοι καὶ αὐτὸς ὁ ποιητής. Καὶ

λογικῶς καὶ τεχνικῶς ἐδῶ τελειώνει τὸ ποίημα.

Ἄτυχῶς ὅμως κάποιος ἐπὶ σκοπῷ νὰ συστήτῃ ἑαυτὸν, καὶ νομίζων ὅτι προσθέτει καλλονὴν εἰς τὸ ποίημα συνέθεσεν ὀκτὼ τραγελαφικοὺς στοίχους ὅτινες ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ποιήματος καὶ ὅτινες εἶνε ὅτι ἀηθεῖς καὶ ἀσχημοὶ ἰδοῦ οὗτοι.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα,
Δὲν κλαίγω τὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴ Ξανθοῦλα,
Ποῦ πάει ὁ στὴν ξενειτιά.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα
Μὲ τὰ λευκὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα
Μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ἦτο βλαστημία νὰ παραδεχθῆ τίς ὅτι ὁ Σολωμός προσέθηκε τοιοῦτους στοίχους εἰς τὸ ποίημά του τὸ ὁποῖον τελειώνει εἰς τὸ μέρος ἔνθα οἱ φίλοι δὲν ἔδλεπον πλέον τὴν βαρκοῦλα καὶ τὴν Ξανθοῦλα μὲ τὸ μανδηλὶ, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ κείμενα δὲν περιέχουν τοιαύτην ἀσχημίαν. Δύο παλαιὰ κείμενα κατείχοντο ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Δημητρίου Πιλεκάση, καὶ τοῦ φιλολόγου Ἀντωνίου Μάτεση. Τὸ κείμενον τοῦ Πιλεκάση εἶδον ἐγὼ καὶ ἀνέγνων, ὡς πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἀντωνίου Μάτεση ἐβεβαιώθην παρὰ τοῦ ἐν Ἀθῆναις ἐγγόνου αὐτοῦ δικηγόρου καὶ ποιητοῦ Ἀντωνίου Μάτεση πρὸς δύο ἐτῶν ὅταν εὐρισκόμην ἐν Ἀθῆναις ὅτι τοιοῦτος τραγέλαφος δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πάππος του ἐβεδαίωσεν αὐτὸν ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε τὰ χειρόγραφα τὰ ὁποῖα τότε ἐκυκλοφόρουν ἕνεκα ἑλλείψεως τύπου τοιαύτην προσθήκην περιέχουσι. Εὐχομαι ἵνα εἰς τὰς νέας ἐκδόσεις ἐκλείψωσι αἱ ὀκτὼ αὗται στροφαί, μάλιστα θαυμάζω πῶς καὶ ἐν τῇ ἐν Ζακύνθῳ ἐκδόσει ἔμειναν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ φιλολόγου Δε Βιάζῃ.

Μὴ δυνάμενος ὁ Σολωμός νὰ μένη ἐν Ζακύνθῳ ἔνθα οἰκογενειακὰ ὑποθέσεις δὲν τῇ ἐπέτρεπον νὰ ἐργάζηται νοητικῶς, ἀπεφάσισε κατὰ τὸ 1828 νὰ ἀποκατασταθῆ ἐν Κερκύρᾳ, καὶ πράγματι ἐκεῖ ἀπεκατέστη καὶ ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εὐχριστέτω δὲ νὰ εἴῃ ἐν Κερκύρᾳ διὰ τὸ ἐκλεκτὸν τῆς κοινωνίας ἐκεῖνης. Ἐκτὸς τῆς μεταφράσεως τοῦ ὕμνου καὶ ἄλλα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ μεταφράσθησαν εἰς τὸ Ἰταλικόν, ὡς καὶ αὐτὸς μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ἄλ-

λων ἰταλῶν μεγάλων ποιητῶν. Ἐν Κερκύρα ἐμελοποιήθη λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ μουσικοδιδασκάλου Μαντζάρου ὁ ὕμνος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Ἰταλικὸν μετάφρασιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ἐκτὸς τοῦ ὕμνου, ἡ μόνη μετάφρασις ἣτις διακρίνεται ἐξισούσα τὸ πρωτότυπον εἶναι, μετάφρασις μερῶν τινῶν ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Λάμπρου γενομένη ὑπὸ τοῦ φιλολόγου καὶ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐν τῇ ἐν Ζακύνθῳ γυμνασίῳ κ. Μέμνονος Μορτζώκη. Τὸ 1857 Φεβρουαρίου 9 ἀπεβίωσεν ὁ Σολωμὸς ἐν Κερκύρα, ἡ δὲ Ἰόνιος Βουλὴ ἣτις εἰργάζετο τότε κατὰ σύμπτωσιν, διέκοψε τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ ἐκήρυξε δημόσιον τὸ πένθος.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ζακύνθου ἐψήφισεν ἕνα πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἐγερθῆ μνημεῖον, ἡ δὲ Πλατεῖα τῆς πόλεως καλουμένη ἕως τότε Πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Μάρκου, μετωνομασθῆ ἐκτοτε Πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1865 μετεκομίσθησαν εἰς Ζακύνθον τὰ πολυτιμὰ ὄσῳ τοῦ Σολωμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ἐντὸς μνημείου κατασκευασθέντος δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, μὴ ὄντως ἐν καταστάσει τοῦ Δήμου νὰ δαπανήσῃ πρὸς ἐκτέλεισιν.

Ὅταν ἡ φύσις ἐν τῇ ὀργασμῇ τῆς, δυνάμει τοῦ μεγάλου νόμου τῆς ἐξελίξεως, ρίπτῃ εἰς τὸν ἀτελεύτητον κλειδονα τῆς ζωῆς, ἔκτακτον τινὰ διάνοιαν, μεγίστην μεγαλοφυΐαν, ἐξόχως παθαινομένην καὶ σφριγῶσαν καρδίαν, ἐπὶ τοῦ προνομιούχου τούτου γόνου αὐτῆς, προορισμένου νὰ δράσῃ μεγαλοουργῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας, ἐγκολάπτει ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ἐκ γενετῆς σχεδὸν, τὴν σφραγίδα τοῦ ἐν ἐμβρυώδῃ καταστάσει κυοφορουμένου μεγαλείου.

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς πᾶσις ἔτι, ἀντὶ νὰ τέρπηται εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ηλικίαν του παιδικὰ παιγνίδια, ἐτέρπετο εἰς τὴν μοναξίαν, ἐζήτει τὴν μοναξίαν. Συχνὰ τὸν ἔχαναν οἱ συγγενεῖς του καὶ τὸν εὔρισκον κλεισμένον μόνον μέσα εἰς τὸ δωμάτιόν του κλαίοντασ' ἄφθονα δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοῦσ' ὀφθαλμούς του, χωρὶς οὗτος νὰ ἔχη τὴν συναῖδησιν τῆς αἰτίας τῶν δακρῶν ἐκείνων, χωρὶς νὰ

ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐννοήσῃ τὴν ψυχολογικὴν ἐνδόμυχον αἰτίαν τῶν δακρῶν του. Ἡ αἰτία ἦτόν τότε ἀβρίστος ἀγνωστος, ἀφανής. (*).

Ἡ ἐγκυμονομένη μεγαλοφυΐα ἐν τῇ σπασμοδικῇ αὐτῆς ἐξελίξει καὶ μέχρις οὗ φθάσει εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐνοσαρκώσεως αὐτῆς εἰς τὸν προφορικὸν καὶ ἔγγραφον λόγον, μέχρις οὗ ἐξωτερικευθῆ διὰ τῶν πυρίνων στίχων του, ἐξωτερικεύετο μὲ τὰ δάκρυα. Τὰ δάκρυα ἦσαν ἡ μυριόγαλος καὶ ἡ πρώτη γλῶσσα τῆς ψυχῆς του. Τὰ δάκρυα ἦσαν οἱ ἀναρροὶ ἀρμονικοὶ φθόγγοι, οἵτινες ἀκολούθως ἐξωτερικεύθησαν εἰς τοὺς οὐρανίους στίχους τοῦ ἐμπνευσμένου Ποιητοῦ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρυφὴ ψυχολογικὴ αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν τὰ ἔλεγεια τοῦ Σολωμοῦ εἶνε ὑψηλά, συγκινητικά, ἀποπνέοντα ὄλον τὸ ἄρωμα τῆς λύπης καὶ τῶν δακρῶν.

Λυρικὸς ἔξοχος ποιητῆς διὰ τῆς ἐμπνευσμένης λύρας του δὲν ἔφαλλε κώμους καὶ βακχικὰς στροφὰς, δὲν ἔμελψε ἀνακρεοντίους ποιήσεις, ἀλλ' ὡς νέος Πίνδαρος (ὡς ὁ ἴδιος αὐτοκαλεῖται) ὕμνησε τὴν ἀπὸ τὰ ἱερά κόνικαλα τῶν Ἑλλήνων βγαλμένην ἐλευθερίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε ἀδιάλειπτος ἐμπνευσις, εἶνε τὸ ἄσμα ἀσματων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν ἀμίμητον εὐμολπον λύραν του ὁ Σολωμὸς ἐξύμνησεν, ἀπεθανάτισε καὶ ἔστεψε δι' ἀμαράντων στεφάνων τοὺς ἥρωας τῆς Νέας Ἑλλάδος, ὡς δὲ ὁ ἴδιος, ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ μεγαλείου του, ἔγραψεν,

»Εἰς τοὺς κάμπους ἴστα λουλούδια

»τὸ ποτήρι δὲν κρατῶ

»φιλελεύθερα τραγοῦδια

»σὰν τὸν Πίνδαρον ἐκφωνῶ».

N. ΜΙΝΩΤΟΣ.

«Ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ὅτι εἶπον
»βιογραφῶν τὸν Μαντζάρον, ἦτοι, ὁ

(*). Τὸ γεγονός τοῦτο μοι ἐδιηγήθη ὁ ἀδελφός του Δημήτριος.

»ἀγῶν τοῦ 21 δύο εὔρε τοὺς μεγίστους
»καὶ ἀπαραμίλλους ὑμνητάς, καὶ τού-
»τους ἔπτανησίους. Ὁ ὕμνος εἰς
»τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Ζακυνθίου
»Σολωμοῦ καὶ τοῦ Κερκυραίου Μαντζά-
»ρου, τοῦ μὲν ποιούντος, τοῦ δὲ ψάλ-
»λοντος, εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἔργων ἄ-
»τινα ἦσαν προωρισμένα νὰ κἀτιχύσωσι
»τῶν αἰώνων. Αὐτὸς καὶ τὰ ὀνόματα
»ἐκείνων θὰ μείνωσιν ἀθάνατα.

Κέρκυρα 1 Ἰανουαρίου 1898.

ΣΗΥΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΗΣ.

Ὁ Σολωμός ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα
ὡς ἐκ τῆς ποιητικῆς ιδιοσυγκρασίας του,

ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον σύμπαντα ὡς ἐκ
τοῦ χαρακτήρος τῆς ἐμπνεύσεώς του.
Ἀκμάσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πάλης
μεταξὺ κλασικισμοῦ καὶ ρωμαντισμοῦ,
δὲν ἐνεπνεύσθη οὔτε ὑπὸ τῶν εἰδώλων
τῆς πολυθεΐας, οὔτε ὑπὸ τῶν πύργων τοῦ
μεσαίωνα· μετηρωσιώθη ὑπεράνω τῶν
σχολῶν καὶ τῶν συστημάτων, καὶ ἀντὶ
νὰ ψάλλῃ μιᾶς ἐποχῆς τοὺς πόθους καὶ τὰ
διανοήματα, διηρημένους τὸ ἔντικτον
καὶ τὸν προορισμὸν πάσης ἐποχῆς καὶ
πάσης κοινωνίας. Ὁ Δάντης ἐκπροσω-
πεῖ τὴν ἠθικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου,
ὁ Σολωμός τὴν πολιτικὴν χειραφεσίαν
τῆς ἀνθρωπότητος.

ΜΕΜΝΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

ΕΠΙ ΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ
ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΙ

Τεσσάρων αἰώνων σιωπὴ ἐν τῷ σκό-
τει τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐρημώσεως,
πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ τάφου τὰ πα-
γερά, τὰ σιωπηλά, τὰ αἰώνια, ἐδεικνυον
πασίφανῶς ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐξέλιπε διὰ
παντὸς καὶ ἀμετακλήτως. Ἡ ἀποφράς
ἡμέρα τῆς 29ης Μαΐου 1453 ἐφαίνετο
χαράξασα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ
γένους δι' αἱματηρῶν χαρακτήρων τὴν
λέξιν «τέλος».

Πλὴν τὰ θαυμάσια μεγαλουργήματα
τῶν γιγάντων πατέρων μας, εἰς τὸν
κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἱερὸν
ἡμῶν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἀπέδειξαν εἰς
τὸν κόσμον ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔζη εἰσέτι· ἡ
ἐμφάνισις δὲ τοῦ ἀθανάτου Διονυσίου Σο-
λωμοῦ, τοῦ ἀπαραμίλλου τούτου ἀοιδοῦ
τῆς ἐλευθερίας, ἀπέδειξεν εἰς τὴν οἰκου-
μένην καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ὕψιστατο ἀκόμη, διότι ὁ Σολωμός εἶναι
οὐ μόνον ἡ ἐνοάρκωσις μιᾶς ιδέας, ἡ
προσωποποίησις μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλὰ πρὸ
πάντων παρίσταται ὡς ὁ φαινότατος συ-
νεκτικὸς δεσμὸς μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου

καὶ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ κόσμου· εἰς τὰς
ἐπικρίσεις δὲ καὶ τὰ φληναφήματα τῶν
ὀλιγίστων, εὐτυχῶς, ἐκείνων, οὔτινας ὑπὸ
τοῦ φθόνου κινούμενοι, διὰ τοῦ στενοῦ
τοῦ ἐγκεφάλου των καὶ τῆς στείρας
αὐτῶν καρδίας, καὶ ἀποπειραθέντων ν'
ἀμαυρώσωσι τὴν λαμπηδόνα καὶ τὴν αἰ-
γλην, τοῦ ἀναφανέντος νέου τούτου ἀκτι-
νοβόλου ἀστέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύμα-
τος, καὶ ἀρνούμενων καὶ αὐτὴν τὴν μεγα-
λοφυΐαν τοῦ Σολωμοῦ μας, ἀπήνητησεν
δμόφωνον καὶ σύσσωμον δλόκληρον τὸ
Ἑλληνικὸν Ἔθνος τὸ ὁποῖον μιᾶ φω-
νῆ καὶ μιᾶ καρδίᾳ ἐξέεδετο τὸ τιμιώτατον
αὐτοῦ δημοψήφισμα διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνε-
γνωρίζετο ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας τοῦ Σο-
λωμοῦ, ὡς ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τοῦ ἀναγεν-
νηθέντος ἡμῶν Γένους. Ἡ δμόφωνος καὶ
σιωπηρὰ αὕτη ἀναγνώρισις καὶ ἐτυμηγο-
ρία ἐνὸς ὀλοκλήρου ἔθνους, τῆς ἀναμφι-
σβητήτου μεγαλοφυΐας τοῦ ποιητοῦ μας,
εἶναι ἡ μεγαλητέρα τιμὴ, ἡ λαμπροτέρα
δόξα τοῦ Σολωμοῦ μας, δόξα ἀφθιτος
καὶ αἰωνία, ὡς ἀφθιτος καὶ αἰώνιος εἶνε
καὶ ὁ Παντοδύναμος Πλάστης, ὅστις ἐπέ-
τρέψεν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἑλ-
λάδος.

Φ. ΚΑΡΡΕΡ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

Ζῆ πάντα ἢ ἄδολη πηγὴ ποῦ στέλει τὰ νερά της,
 τ' ἀναβρυτὰ της τὰ νερά, τ' ἀκοίμητα καὶ πλάνα,
 σὲ κάθε ρίζα ποῦ διψᾷ καὶ σπόρο ποῦ προσμένει.
 Μὲ σιγαρὸ κελάδισμα περᾷ καὶ ψιθυρίζει
 γύρω σ' ἀνθούς, χλωμοὺς ἀνθούς, σὲ ταπεινὰ χορτάρια,
 εἶτε γοργὴ καὶ πρόσχαρη στὸ δῦπλοτο λαγκάδι.
 Τρέχει νὰ δείξῃ ἀταίριαστα τὰ μαγικά της κάλλη
 καὶ βρέχει τὰ δροσόλουστα κι' ὠριόφρατὰ της δῶρα
 στοὺς κλώνους τῶν κυπαρισσιῶν, στὰ φύλλα τῶν πλατάνων.
 Ζῆ πάντ' ἀθάνατη ἢ πηγὴ καὶ πότε—ὦ τόλμη θεῖα!
 πέρνει ἓνα δρόμο τ' οὐρανοῦ τὸν ἥλιο ν' ἀντικρύσῃ,
 πότε ζητεῖ σὶ ἀγέλαστα νὰ βυθισθῇ σκοτιάδια.
 Κ' εἶν ἢ θωριά της ἀστραπὴ καὶ πέλαγο ἢ φωνὴ της,
 ὅταν τὰ μαῦρα κύματα θ' ὀργώνουν μαριωμένα . . .
 Ἄκοῦς τὸν ἦχο ποῦ ἔρχεται, τὴ φλόγα ποῦ ἀναβαίνει ;
 Θε! Καὶ ποτάμι ἀγρὸ, τρανὸ, βαθὺ γίνῃ ἢ βροῦσι,
 ποῦ κάθε βράχο καὶ φραγὴ θὰ σύρῃ στὴν ὀρμὴ του
 καὶ θ' ἀπλωθῇ καὶ θὰ χυθῇ τὸν κόσμο νὰ νικήσῃ!

(Ἀθῆναι).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΠΑΧΤΙΤΗΣ

ΔΟΞΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΑΠΟΣΤΟΛΟ

Εἶδα στὴ λάμψη του τὸν Παρθενῶνα
 καὶ στὴν Ἁγία Σοφία μας κοινώνησα
 ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Χρυσόστομου. Κ' εἶδα
 τὴ Σιών να βραγίζεται ἀπὸ πᾶνου ὡς
 κάτω τὴ στιγμή ποῦ ὁ Ἥλιος ἐσκοτίζονταν.
 Ὅ,τι ἀντίκρυσα μὲ τρόμαξο!
 Μὰ μιὰ μέρα σταμάτησα καὶ σὲ μιὰν ἐκ-
 κλησιὰ ἀτέλειωτη. Εἶδα μονάχα τὰ θε-
 μέλια της καὶ τὴ φαντάστηκα. Τί! ἐκεί-
 νη εἶταν ἡ ἐκκλησιὰ τῆς δικῆς μου τῆς
 θρησκείας! Ὁ Χριστὸς της μὲ καλοῦσε
 ἀπὸστόλό του, στὴν ἀτέλειωτη ἐκκλησιὰ
 μας νὰ φέρω κ' ἐγὼ τὸν πηλό μου καὶ
 τὰ μάρμαρά μου . . . Καὶ δὲν τρό-
 μαξα, γιατί ἦρθε ἀμέσως ὁ Ἀρχιαπό-
 στολος καὶ μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι . . .

Ἀθῆναι

Γιάννης Α. Καμπόσης.

Ὁ Σολωμός ὁμοιάζει μὲ ἥλιον ποῦ
 στέλνει τὰς ἀκτίδας του μέσα ἀπὸ πυκνό-
 τατα νέφη.

ΣΤΕΦ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ὁ Σολωμός εἶνε ὁ μισανθρωπότερος
 τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν· δὲν
 ἠθέλησεν οὐδένα πλησίον του.

Ι. Φ. ΤΖΟΥΛΑΤΗΣ

ΣΤΟ ΣΟΛΩΜΟ

Στὸ μνημα ποῦ θενὰ σοῦ ἐγείρη ἡ Δόξα,
 φτωχὸς κ' ἐγὼ τεχνίτης ἔρχομαι νὰ βάλω
 λίθο μικρὸ γιὰ ἐσὲ τὸν ποιητὴ μου,
 μικρὸ τραγοῦδι γιὰ τραγουδιστὴ μεγάλο.
 Ἀθῆναι.

Κόστα Ν. Καίροφλας.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ

Ἐν Κερκύρα ὁ Σολωμός συνέδεσεν ἀκράδαντον φιλίαν μεθ' ἔλων τῶν λογίων, ἐπιστημόνων, ἰδίως δὲ μετὰ τοῦ μεγάλου μελοποιῦ Νικολάου Μαντζάρου.

Γνωρισθέντες οἱ δύο οὗτοι δαιμόνιοι ἄνδρες, ταχέως συνησθάνθησαν τὸν δεσμὸν τῆς φιλίας καὶ συνέσπριξαν τὰς εὐγενεῖς αὐτῶν καρδίας. Ὅσακις ὁ Μάντζαρος ἀνεκάλυπτε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ μυστήρια τῆς θείας αὐτοῦ τέχνης ὁ Σολωμός ἦτο πάντοτε ἀκροατής. Τοσοῦτον ἔραστής ὁ ποιητὴς ἦτο τῆς Εὐτέρπης, ὥστε πολλάκις στιχοιργῶν ἐμελπεν ἀρμονικῶς καὶ πρὸς τὸν φίλον μελοποιὸν ἐξεφράζετο οὕτω πως: Io intuendo nella tua arte mi ispiro più facilmente nella mia.

Ὁ Μάντζαρος τῇ 1850, ἔγραφεν ἀρίστως κρίσεις περὶ Σολωμοῦ Ἰταλιστὶ, τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἐδημοσίευσamen εἰς τὴν ἡμετέραν ἔκδοσιν τῶν εὐρισκομένων ἐλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ (σελ. 299—305.)

Ὁ Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ. Τὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν Ὑμνον ἐτόνισε τρίς. Πρῶτον μὲν εἰς χαρακτῆρα δημοτικόν, εἰς ὠραιότητα χορωδίας μεταξὺ δύο ὀξυφώνων (tenori) καὶ δύο βαρυφώνων (bassi) μετὰ συνοδίας κλειδοκυμβάλου. Διαιρεῖται εἰς εἴκοσι τέσσαρα μέρη, ὧν τὸ τελευταῖον εἶνε fuga reale. Ἡ μελοποίησις αὕτη τοῦ Ὑμνου ἐδημοσιεύθη τῇ 1873 ἐν Λονδίῳ τύποις Clayton etc. Τὸ πρῶτον motivo καθιερώθη διὰ Ἑθνικὸν Ὑμνον. Αἰσθανόμενος ὁ Μάντζαρος ὅτι ἡ τοῦ Σολωμοῦποίησις τοῦ Ὑμνου ἦτο ἀξία ἀνωτέρας καὶ τελειότερας μουσικῆς ἐπεχείρισεν ἔλως νέαν μελοποίησιν, σπουδαίαν καὶ σοδαράν. Ἡ μελοποίησις αὕτη εἶνε συνέχεια ἀπὸ pezzi concertati μέρος μὲν κατὰ δημοτικὴν παράδοσιν, μέρος δὲ

πρωτότυπον, ἀλλ' ἀμρότερα ἐμφυχομένα ὑπὸ τῆς θείας ἐμπνεύσεως καὶ ὑπὸ τῆς ἀμιμῆτου τέχνης, ἣν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ ἔξοχος οὗτος διδάσκαλος κατεῖχεν. Ὁ τεχνοκρίτης θέλει θαυμάσει μελετῶν τὴν μελοποίησιν ταύτην, διότι θέλει ἰδῆ canoni, imitazioni, fughe del tono, fughe reali contra soggetto κλ. Ἐκτὸς τῆς τέχνης, διακρίνεται ἡ φαντασία. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον δὲν εἶνε κατώτερον τῆς Δημιουργίας τοῦ Ayden, τοῦ Stabat Mater τοῦ Ροσίνη, τῶν Ἐπτὰ λέξεων τῆς ἄγωνίας τοῦ Zingarelli. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Μάντζαρος ἀφιέρωσε τῇ ἀειμνήστῃ Βασιλεῖ Ὁθωνί.

Ὅτε τῇ 1861 παρεκλήθη ὁ Μάντζαρος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Βότσαρη νὰ συνθέσῃ ἐμβατήρια διὰ τὸν στρατὸν, οὐδὲν καταλληλότερον εὔρεν ἢ τὸ τρίτον πολλὰ τεμάχια τοῦ Ὑμνου νὰ μελοποιήσῃ. Τὸ τὴν σκιά ν χεροπια σμένη (στ. 83—86) ἐμελοποίησεν ἐκ νέου διὰ τρεῖς ὀξυφώνους καὶ βαθυφώνους μετὰ συνοδίας τοῦ κλειδοκυμβάλου. Τὸ ἴδιον ἀπόσπασμα ἐμελοποίησε διὰ τὴν ἰδίαν φωνὴν μετὰ συνοδίας ὅμως τῆς ἄρπας.

Ἐμελοποίησε τὰς δύο πρώτας στροφὰς τοῦ Ὑμνου τοῦ Βύρωνος, εἰς χορωδίαν διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθυφώνους.

Τὴν Φαρμακωμένην ἐμελοποίησε τετράκις (α.) διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον εἰς Canone—δ'. καὶ διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθύφωνους—γ'. καὶ διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον—καὶ δ'. διὰ δύο βαθύφωνους καὶ δύο ὀξυφώνους ὅπερ εἶνε ὠραῖον Notturmo.

Ἐτι ἐμελοποίησε τὸ Ἄνθια θυμοῦμαι ἐπέφτανε διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθύφωνους—Εἰς Μοναχὴν διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον—Στὴν κορυφὴν τῆς θαλάσσης πετῶντας (Λάμπρος) εἰς M. 1 εἰς τέσσαρας φωνὰς διὰ ὀξυφώνον καὶ βαθύφωνον, τὴν ἰδίαν μετὰ τῶν ἰδίων φωνῶν ἀλλὰ εἰς do,

τὴν ἰδίαν εἰς fa διὰ ὑψίφωνον, ἀνθυψίφωνον, δξύφωνον καὶ βᾶθύφωνον, per moto contrario—τὴν ἰδίαν διὰ ὑψίφωνον καὶ βᾶθύφωνον (canone) — Ἄλλον τοῦ Δάμπρου Ὁμοίως καὶ ἀγγελοῦδία a sola voce in re terza minore καὶ τὴν Φωνοῦλα μὲ πίκρα μὲ φωνάζει διὰ δύο δξύφωνους καὶ

βαθυφώνους, τὴν Ξανθοῦλα εἰς sol terza minore διὰ ἡμιψίφωνον—τὴν ἰδίαν διὰ δύο δξύφώνους—ἐμελοποίησε καὶ τὴν Εὐρυκόμη, τὸ Ἄκουεν ἐν ὄνειρον ψυχῆμου, τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Φράιζερ καὶ ἄλλα.

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Σολωμῆ, μέγας Κομίτης ξάφνου ἐφάνης ἔστων ὠραίο
Τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας ὀλοφώτιστο οὐρανὸ
Κ' ἔχυσες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνα φῶς λαμπρὸ καὶ νέο
Ὅταν ἔκαιο τοὺς ἐχθρούς της μὲ Σταυροῦ τὸν κεραυνό.

*

Τῆς μεγάλῃ σου καρδίας οἱ παλμοὶ ἦταν ἔπλασμένοι
Ἀπὸ τὰς χορδὰς τῆς Λύρας τῶν Ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ,
Γιὰ νὰ τρέφουν τὴν καρδιά μας ἤχοι ἐρωτογεννημένοι
ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, νὰ φωτίζουν κάθε νοῦ.

*

Ὅταν εἰς τοῦ Ἀπείρου ὑψώθῃς τὴν ἀτέλειωτη λαμπράδα
Ἄφησε τὸ περασμά σου φωτὸς ἔχνη ζωηρὰ
Σὰν ἀστέρων Γαλαξία, ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
Κ' εἶν' τοῦ Ὕμνου σου οἱ στίχοι τέτοια ἄστρα λαμπυρά.

*

Πάντα ἀνάμεσα ἀπὸ κείνα φαίνεται χαριτωμένη
Ἡ ἀθάνατη εἰκόνα τῆς γλυκειᾶς Ἐλευθερίας,
Μὲ τὴν ἀστραπὴ τοῦ νοῦ σου θεϊκὰ ζωγραφισμένη,
Στολισμένη μὲ τὰ κάλλη τῆς λαμπρῆς σου φαντασίας.

ΠΑΚΩΒΑΤΕΛΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ὅσον γέννημα τοῦ Ἄδῃ ριάζεται κι' ἀφρίζει ὁ φθόνος
Ἐμπροστὰ ἔσθ' Κολοσσό σου, καὶ φωτιὰ τὸν καίει φρικτῆ

Νέος Πίνδαρος σὺ εἶσαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰῶνος.
Καὶ ἡ Δόξα τῆς Ζακύνθου ποῦ τῆ σκόνῃ σου κρατεῖ.

Ἐν Ζακύνθῳ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον 1898.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΨΟΚΕΦΑΛΟΣ.

ΔΙΑ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ

ΕΠὶ τῆς ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὁ Σολωμὸς εἶνε εἰς τῶν πρώτων ἀρχιτεκτόνων καὶ καλλιτεχνῶν τοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἰκοδομήματος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶνε τὸ μᾶλλον ἀθάνατον τῶν πνευματικῶν μνημείων ἅτινα ἤγειραν τόσαι εὐγενεῖς ψυχαὶ καὶ κεκαλλιεργημένοι διάνοιοι ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου γεγονότος. Ἐν ταῖς ἐμπνεύσεσι τοῦ ποιητοῦ, τῷ χαρακτήρι τῆς ἰδέας. Τῇ πρωτοτυπίᾳ, τῇ ἀδρότητι, τῷ μεγαλείῳ τῶν ἐννοιῶν, τῇ πλοκῇ καὶ χάριτι τοῦ στίχου, καὶ τῇ ἀγνοιάτῃ φιλοπατρίᾳ, βλέπει τις παρήγορον ἀναβίωσιν ἀρχαίου ποιητικοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὅποιητῆς εἰ καὶ μετεχειρίσατο τὸ ἰδίωμα τῆς ἰδιατέρας αὐτοῦ πατρίδος, ὑπέδειξεν ὅμως τὸν πλοῦτον, τὰ κάλλη καὶ τὴν δύναμιν τῆς δημῶδους ὡς ὄργάνου τοῦ λόγου καὶ δὴ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐγένετο μετὰ τοὺς ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας τοῦ Γένους ποιητῆς, ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἀναγεννήσει τῆς Ἑλλάδος καὶ μέγας εἰσηγητῆς τοῦ ἰδιώματος. Οἱ Ἑπτανήσιοι δυνάμεθα νὰ καυχηθῶμεν ὅτι ἔσχομεν συμπολίτας τοὺς τρεῖς σθεναροτέρους ὑπερμάχους τῆς δημῶδους καὶ ἀναμορφωτὰς αὐτῆς, τὸν χρυσόρρημον (Μηνιάτην) ἐν τῇ ρητορικῇ, τὸν σοφὸν Δαμοδὸν ἐν τῇ συγγραφικῇ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τὸν Σολωμὸν ἐν τῇ ἐθνικῇ ποιήσει.

Ἡλίας Α. Τσιτσέλης

Εἰς τὸν Διονύσιον Σολωμόν

Πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν βρέφοις, τὸ βρέφος ἀνδροῦται καὶ ἀναφαίνεται εἰς γίγας, ὁ γίγας κύπτει πρὸ τοῦ ἀλαθῆτου νόμου τῶν γηγένων ὑπάρξεων καὶ ἀνατέλλει εἰς ἀστήρ τοῦ ὀποίου τὸ ἔνθεον φῶς αἰωνίως θά φωτίζη παρηγόρως τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς τρικυμῶδεις εἰκόνας, καὶ θά στεφανώνη τοὺς προνομιούχους θνητοὺς καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς φαεινὰς ἀπόψεις. Τὸ βρέφος ἐγιγαντοποιήθη, ὁ γίγας ἀπέθανε, οὐχ' ἤττον πρὸ τοῦ ἀστέρος θά διέρχωνται οἱ αἰῶνες μὴ καταμετρούμενοι οὐδὲ ὡς δευτερόλεπτα τῆς ἀθανασίας του.

Ναθαναὴλ Ι. Ι. Δομενεγίνης.

Εἰς τὸν Σολωμόν

Τ' ὄνομά σου, φημισμένο,
εἰς τὴν μνήμῃ ἀνακαλεῖ
ἓνα πνεῦμα ἐμπνευσμένο
ποῦ ἐδοξάστηκε 'ς τὴ γῆ.
Ὅλα χρόνος τὰ μαραίνει.
ὅλα σβύνουν ἐδῶ στὴ γῆ.
μὰ ἡ δόξα δὲ πεθαίνει.
πάντα ἀθάνατη θά ζῆ.
Καὶ σὺ αἰώνια θά ζήσης
τὸ νησί μας νὰ τιμᾷς
ἀπ' τὸ κόσμον δὲ θά σβύσης
πάντα δόξα θά σκορπᾷς.
Ζάκυνθος 1898.

Ἄν. Βερούκιος

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς, ἕνεκα τῆς φαντασίας, τοῦ ὕψους τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἐμπνεύσεως αὐτοῦ, τὸν τιμαλφέστερον καὶ βαρυτιμότερον τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως ἀδάμαντα ἀποτελεῖ. Ἡ ἐκ τοῦ ἄδου ἀνάβασις τῆς Εὐρυδικῆς καὶ ἡ

ἐκ τῆς δουλείας ἀνάστασις τοῦ ἔθνους ἡμῶν μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἔχρηζον λύρας καὶ αὐτὴν τὴν λύραν ἐκείνην μὲν ζητῶν ἔκρουσεν ὁ Ὀρφεύς, ταύτην δὲ χαιρέτων ὁ Σολωμός.

Λεωνίδαο Χ. Ζώης

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

ΚΑΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τῷ ἔτει 1822 ἀφικόμενος εἰς Ζάκυνθον ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, παρὰ χρέμα ἐπεσκέφθη τὸν ποιητὴν Σολωμόν. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ ποιητὴς νὰ δείξῃ τὰ προῖόντα τῆς Μούσης του ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὴν ᾠδὴν *Per messa novella*. Ὁ Τρικούπης εἶπεν αὐτῷ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γράφῃ ἰταλιστί, διότι ὁ προσορισμὸς αὐτοῦ ἦτο, οὐχὶ νὰ γείνη ἰταλὸς ποιητὴς, ἀλλὰ θεμελιωτὴς νέας φιλολογίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦ Τρικούπης αἱ λέξεις ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἦσαν ἐνὸς ἀπεσταλμένου τῆς ἀγωνιζομένης μητρὸς πρὸς τὸν κρείττονα αὐτῆς υἱόν.

Ἐκτοτε ὁ Σολωμός μετὰ μείζονος θάρρους ἐξηκολούθει τὴν μελέτην τῆς μητρικῆς γλώσσης, βοηθούμενος παρὰ τοῦ Τρικούπης, ὅστις μετὰ τοῦ ποιητοῦ εἶχε συνδέσει ἀκράδαντον φιλίαν. Παρὰ τῷ Τριπούῃ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἡμέραν τινα ὁ Τρικούπης εἶπε τῷ Σολωμῷ. «Παρατηρῶ ὅτι ὅσον προκόπτεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν τόσον ἀπλούστερα γράφεις, ὅταν συνθέτῃς εἰς τὴν ὀμιλουμένην». Ὁ Σολωμός ἀπεκρίθη: «Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐννοῶ καλλίτερα καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην».

Ὁ Σολωμός δὲν κατεγχετεύετο ὑπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης οὐδ' ἐκείνης τῶν λογίων, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς ζώσης γλώσσης τοῦ λαοῦ.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Σολωμός καὶ πρὸ τῆς παρακινήσεως τοῦ Τρικούπης, εἶχε στοργὴν καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔλαβε παιδαγωγὸν τὸν Νικόλαον ἱερέα Κισσιμάτην, ὅστις τοῦ ἐδίδασκε τὰ προκαταρκτικὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Δεύτερος διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἀν-

τώνιος Μαρτελάος, ὁ κατ' ἐξοχὴν τῆς Ζακύνθου διδάσκαλος, τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἄμα ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς, προσέχων συγχρόνως καὶ ὅτε ὠμίλει ὁ λαὸς, ἐπειδὴ πολλάκις, λέξεις καὶ φράσεις, ἅς ματαίως κοπιᾶζομεν νὰ εὕρωμεν εἰς συγγραφεῖς ἐξέρχονται τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ. Τοῦτου ἕνεκα ὁ Σολωμός δὲν παρημέλησε τὴν μελέτην τῶν δημοτικῶν ᾠδῶν, καὶ ἐπιμελῶς συνέλεγεν αὐτά.

Ἐπίσης ὁ Σολωμός διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν ἑλληνικὴν, ἔλαβεν διδάσκαλον τὸν ἐξ Ἰθάκης Ἀναστάσιον Καραβίαν, ὅστις παρέδιδεν εὐδοκίμως εἰς τὸ δημόσιον ἑλληνικὸν σχολεῖον Ζακύνθου.

Ὁ Τρικούπης ἑμῶς, ἐπέβαλεν αὐτῷ, οὕτως εἶπεῖν, νὰ γράφῃ ἑλληνικὰ καὶ οὐχὶ ἰταλικά.

Ἡ συμβουλή ἐγένετο δεκτὴ, ἀφοῦ ἦτο καὶ λογικὴ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐπιδράσῃ σφόδρα εἰς τὸν Σολωμόν, καὶ ἐν διαστήματι ἐνὸς μηνὸς τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1823, ἐποίησε τὸν ἀθάνατον Ἵμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Τρικούπης ἑξάλλος χαρᾶς ἀνέγνωσε τὸ νέον ἀριστοῦργημα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὸ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως καὶ τῷ 1825 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἐξεδίδετο ἐν Ναυπλίῳ, λαμπρὰν περὶ τοῦ Ἵμνου μελέτην, τὴν ὁποῖαν ἀναδημοσίευσεν ὀλόκληρον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς προσφιλοῦς «Ἡοῦς».

Ἴδου αὐτή.

«Ἐνῷ καθένα ἀπὸ τὰ φωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης διαβάσει εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς οὐλομένης τοῦ ὁμογενοῦς μας κ. Σολωμοῦ ἐνῷ τὰ κάλλη αὐτοῦ τοῦ ποιήματος ἔθελξαν τῶν ξένων ἀναγνωστῶν τὴν καρδίαν καὶ ἐπλεξαν φιλολογικὸν στέφανον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ νέου ποιητοῦ μας, εἶνε δίκαιον μοναχῇ ἢ Ἑλλάδι νὰ μὴ γνωρίζῃ ὅτι δοξάζει τὸ τέκνον τῆς καὶ ὅσα ἐγράφησαν δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ἐνῷ μάλιστα εἶνε ἡ τρίτη φορὰ ὅπου τώρα τυπνεται;»

«Ἐπιχειρῆται ὁ ποιητὴς νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἀπὸ τοῦ οὐδανὸς μᾶς τὴν κατὰ κράτος οὔτε μὲ τὰ συνειδημένα ἀπὸ τὴν ποίησιν ὑμνοδολα τῆς θεότητος τὴν χαρακτηρίζει. Ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος συναταρξίσθη

μαζὺ μὲ τοὺς ἥρωάς της, ὅθεν τοὺς τάφους
ἀνοίγει καὶ ὁ ποιητής, ἀπὸ τὰ ἐκεῖ θαμ-
μένα ἱερὰ κόκκαλα τὴν ἐξάγει καὶ δλην
ἐλληνικὴν τὴν παρρησιάζει.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
Καὶ σὺν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ! χαῖρε Ἐλευθεριά.

«Διὰ σύμβουλον, τῆς ὀπλίζει τὸ χέρι μὲ
κοφτερὴν μάχειραν, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τό-
σων αἰώνων ἀδικοχυμένα ἐλληνικὰ αἷ-
ματτα, καὶ νὰ ξεπλυθῇ καὶ ἡ ἰδέα ἀπὸ
τὸν μολυσμένον τῆς δουλείας της.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι,
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερὴ
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

«Ἀφοῦ χαιρετᾷ κατ' αὐτὸν τὸν προσφα-
νῆ τρόπον τὴν ἐλευθερίαν ὁ ποιητής ἐξετά-
ζει τὴν ἡθονὴν χθεσινὴν Ἑλλάδος καὶ μὲ τοὺς ἐλε-
γειακοὺς της τόνους κινεῖ εἰς πάθος τὴν
καρδίαν αἰσθήματα χαρᾶς, ἔπειτα διὰ μιᾶς
ξυπνᾶ, καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς καρδίας
του τὸν ἀνάφτει καὶ εἰς τὰ στήθη τῶν ἄλ-
λων, καὶ τοὺς ἀνοίγει εὐθύς τὸ θέατρον
τῶν σημαντικωτέρων ἄθλων τῆς νέας
Ἑλλάδος· τοὺς φέρει πρῶτον ἐμπροσθεν
εἰς τὰ ταίχη τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τόσον
ἐντεχνα καὶ ζωηρὰ ψάλλει τὰ συμβάντα
αὐτῆς τῆς πόλεως, ὅπου ὁ ἀκροατὴς νομί-
ζει, ὅτι βλέπει ζωντανὴν παράστασιν τῆς
τραγικῆς ἐκείνης σκηνῆς. Ἴδου ἡ δεξις.
Τότε λέγει.

..... ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή
Τὸ τουφέκι ἀνάδει ἀστράπτει
Λάμπει κόφτει τὸ σπαθί.

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια
Ἀκούω σφίξιμο σπαθίων,
Ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
Ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὄρα, ὁ τόπος
Ἡ κραυγαίς, ἡ ταραχὴ,
Ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
Τοῦ πολέμου κα' οἱ καπνοί.

Κ' ἡ βρονταίς καὶ τὸ σκοτάδι
Ὅπου ἀνέκορτε ἡ φωτιά,

Ἐπαράστειναν τὸν ἄδη,
Ποῦ ἐκαρτέρει τὰ σκυλιά.

«Αὐτοὶ δὲν εἶνε λόγοι, εἶνε ζωγραφία.
Πόσον προσφυῆς εἶνε ὁ τρόπος μὲ τὸν
ὁποῖον ὁ ποιητής, ἐπιχειρῆσεται νὰ δι-
καιολογήσῃ τὴν τόσην σφαγὴν ἐκείνης τῆς
τρομερᾶς ἡμέρας! Ἰποθέτει ὅτι ἀναρίθ-
μηται ἱστικοὶ τῶν ἀδικοφρονευσμένων ἐλλή-
νων ἀναίθικων ἀπὸ τὰ σπλάγγνα εἰς τὸ
πρόσωπον τῆς γῆς, οἱ ὅποιοι χορεύοντες
μέσ' τὰ πυκνὰ αἵματα, βρουχίζοντες βρα-
χνὰ, καὶ μνυρίζοντες εἰς τὸ πλάγι τῶν
Ἑλλήνων ἐγγιζάν τὰ στήθη τῶν πολεμι-
στῶν, αὐτὸ τὸ ἐγγισμα ἐδῶχον ἀπὸ τὴν
ἐλληνικὴν καρδίαν κάθε αἰσθημα λύ-
πης, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον:

..... αὐξάνει τοῦ πολέμου
Ὁ χορὸς τρομαχτικᾶ,
Σὺν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου,
Σ' τοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

καὶ πάλιν ὁ χορὸς τοῦ πολέμου αὐξάνει,
καὶ πάντοτε εἰς αὐξήσιν προχωρεῖ, ἕως
οὐ κλείεται ἡ σκηνὴ τῆς Τριπολιτσᾶς μὲ
τὸν ἀκόλουθον παιᾶνα

Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι
Δὲν φυσᾶς τώρα σὺ πλειὸ
Σ' τῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι
Φύσα, φύσα εἰς τὸν Σταυρό.

«Ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶν μεταβαίνει εἰς
Κόρινθον· ἐκεῖ ἄλλοτε παίζει τὴν ἡμερον
φλογέραν, ἄλλοτε τὴν πολεμιστὴν σάλ-
πιγγα, εὐτυχῶς ὅμως πάντοτε καὶ τὴν μίαν
καὶ τὴν ἄλλην. Ἐρχεται κατόπιν ἡ πολιορ-
κία τοῦ Μεσολογίου τῶν 1822 καὶ ἰδοὺ
εἰς τὴν φοβερὰν ὄραν τῆς ἐφόδου, ἡ ἱερὰ
θηρησκεία, θυγατέρα τοῦ οὐρανοῦ, διαυθεν-
τέτρα καὶ παρηγορίτρα τῶν Χριστιανῶν,
καταβαίνει, τὴν ἡμέραν τῆς ἐνανθρωπή-
σεως τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν κινδυ-
νούοντα λαόν της, καὶ βαστώντας τὸν
Σταυρὸν εἰς τὸ χέρι φιλεῖ τὴν ἐλευθερίαν,
τὴν ὁποῖαν ἰδοὺ πόσον θαυμάσια ὁ ποιη-
τῆς μᾶς τὴν περιγράφει. Μία τέτοια πε-
ριγραφή πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἑσπερινὴ ἢ αὐ-
γινῆ, προσευχὴ κάθε φιλελευθέρου.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
"Α! τὸ φῶς, ποῦ εἰς στολίζει,
Σὺν ἡλλοῦ φεγγεβολῆ
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
Δὲν εἶν' ὄχι ἀπὸ τῆ γῆ.

Λάμπιν ἔχει δλην φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὄφθαλμός,
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
Κ' ὄλη γύρω του εἶνε φῶς,

Τὸ θεῖον ἐκεῖνο φίλημα τῆς θρησκείας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἐνεργεῖ τὰ τεράστια ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἢ ποιήσις γίνεται καὶ αὐτὴ θεία· ἢ φωνὴ τῆς εἶνε εἰς κάποια μέρη φωνῆ προφήτου, καὶ παντοῦ ὡς ὀρμητικὸς χεῖμαρρος χύνει τὴν δυνάμιν τῆς καὶ τὴν χάριν τῆς.

Ἀκολουθοῦν ἔπειτα ὕμνοι τῶν θαλασσινῶν μας, τοῦ Πατριάρχου ὁ τραγικὸς θάνατος, τραγικὰ καὶ φιλεκδικητικὰ γραμμένος, συμβουλὴ εἰς τὸ ἔθνος ἐναντίον τῆς ἀναθεματισμένης διχονοίας, καὶ μία ἀποστροφή σφοδρῶτάτη, εἰς τὸ τέλος, πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες οἱ τῆς Ἑλλάδος στένοντες τὸν Σταυρὸν τοὺς ἐρωτοῦν λέγοντες,

Τί θὰ κάμετε, θ' ἀφήσετε
Ν' ἀποχτήσωμεν ἡμεῖς
Ἐλευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύσετε,
Ἐξαιτίας πολιτικῆς;

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε
Ἰδοὺ ἔμπρὸς σας τὸν Σταυρό,
Βασιλεῖς! ἐλάτε, ἐλάτε,
Καὶ κτυπήσατε κ' ἐδῶ.

καὶ με τὸ κτυπήσατε κ' ἐδῶ,
κλείει θαυμάσια τὸ ποίημα.

Λυποῦμαι ὅτι τὰ στενὰ ὄρια τῆς ἐφημερίδος δὲν με συγχωροῦν νὰ ἀναλύσω λεπτομερῶς τὸ ποίημα καὶ με βιάζουσι νὰ παρατρέξω τόσας στροφάς, με τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίξω τοὺς ἀκολουθοῦσι λόγους μου.

Ἀπὸ τὰ πρὸ αἰῶνων θαμμένα κόκκαλα τῶν προγόνων μας ἐβγήκεν ἡ ἐλευθερία, καθὼς εἶδομεν ἀπὸ τῶν ἰδίων προγόνων μας τοὺς κωφοὺς καὶ ἀφώνους τάφους ἐξυπνᾶ καὶ ὁ κύριος Σολωμὸς τὴν βασιὰ ἐκεῖ κοιμωμένην Μοῦσαν παρόμοια με τὴν προχθεσινὴν Ἑλλάδα ἐκείτετο καὶ ἡ ποιήσις μας ἕως χθὲς, πτωχὴ καὶ ἀδοξη παρόμοια με τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα ὑφόνεται καὶ αὐτὴ τώρα καὶ λαμπρύνεται. Ὁ Ὕμνος, περὶ τοῦ ἐποίου γίνεται λόγος, λέγει ὁποιήτης ὅτι ἐποιήθη τὸν Μάϊον 1823, εἶνε ἕως ἐκατὸν ἐξήντα στροφᾶι, συνθεμέναι ἀπὸ διάφορα μέρη φαίνεται ἓνα ὄλον μονομερὲς καὶ τέλειον καὶ χωρίζον ὅς του ὡς τὰ μέρη του, εὐρίσκει καθένα ἀπὸ

αὐτὰ ἓνα ὄλον τέλειον. Τὸ γυμνασμένον εἰς τὴν ποιήσιν αὐτὴ ἀκούει εἰς αὐτὸν τὸν Ὕμνον ὄλους τοὺς τόνους τῆς ποιήσεως καὶ ἡ ποικιλία αὐτῆ τὸ μαγεύει τόσο, ὥστε θέλει νὰ τὸν ἀκούσῃ ὄλον διὰ μιᾶς. Βάθος γνώσεως τῶν κανόνων τῆς ὑψηλῆς λυρικῆς δείχνει ὁ ποιητῆς, ὅταν πηδᾷ ἀπὸ μίαν ὑπόθεσιν εἰς ἄλλην ἢ θερμότης τῆς καρδίας του ἀποφεύγει πάντοτε τὴν ψυχρότητα τῆς Μυθολογίας καὶ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν του ἀποστρέφεται τοὺς κοινούς τύπους τῆς ποιήσεως. Εἶνε γραμμένος εἰς τὴν κοινωτάτην γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε παράκαιρον νὰ κάμω καμμίαν κρίσιν, θέλοντος, κατὰ τὸ παρὸν, ν' ἀποφύγω τὰς συνειθισμένας διὰ τὴν γλῶσσαν μας λογομαχίας· ἀλλ' ὁποικδήποτε καὶ ἂν εἶνε καθενὸς ἡ γνώμη, δίκαιον εἶνε νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ εὐρυχωρία τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ ἐπλάτυνε καὶ αὐτὰ τὰ στενὰ ὄρια τῆς κοινῆς μας γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέβασεν εἰς τὰ ὕψη τῶν ἰδεῶν του. Ἡ ἁρμονία τῶν στίχων θὰ φανῇ νέα βέβαια εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀκουσιν, καὶ ὅχι ἀρεστή· ἀλλὰ δὲν δυσκολεύομαι νὰ εἶπω, ὅτι εἶνε τόσο περισσότερο ἡδονικὴ, ὅσον τὸ αὐτὸ τοῦ ἀχροατοῦ εἶνε μουσικώτερον. Ἄν δὲν με ἀπατᾷ ἡ εἰλικρινὴς μου πρὸς τὸν ποιητὴν φιλία, νομίζω ὅτι οἱ ἀξιοὶ ἀναγνώσται αὐτοῦ τοῦ Ὕμνου, θέλει τὸν κρίνουν δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ θέλει εἰποῦν μαζί μου, ὅτι εἰς κανένα καιρὸν καὶ εἰς κανένα ἔθνος ἡ ἐλευθερία δὲν εὔρε φάλην ἀξιώτερον».

Ἐπὶ τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ Τρικυόπη, δηλαδὴ ὅτι ὁ Σολωμὸς εἶνε ὁ μόνος ὅστις ἔψαλε καταλλήλως τὴν ἐλευθερίαν, εἶνε καὶ ὁ De Gubernatis. Τοῦ Τρικυόπη ἡ ἀνωτέρω κρίσις εἶνε ἡθεομυθία. Ὡς γνωστὸν ὁ Τρικυόπης ἦτο ἀνὴρ γραμματῶν, πολιτικὸς, ἱστορικὸς καὶ ποιητῆς.

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ Ὕμνου, ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν ἀνὰ ὄλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, μετεφράσθη εἰς πλεῖστας γλώσσας. Καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης κατενθουσίασεν. Ἦτο ἐκείνη ἐποχὴ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐποχὴ ἰδεώδους. Ὁ Κοραῆς ἐνθουσίασθη ὅτε ἀνέγνωσε τὸν Ὕμνον. Ὁ Μουσταξόδης, ὁ Ρίζος Νερουλός, ὁ Ἀσώπιος, ὁ Βάμβας, ὁ Φιλητᾶς, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Σουτζὸς, ὁ Ραγκαβῆς ἐκλήρυσαν τὸ ὕψος τοῦ Ὕμνου. Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ περιβολὴ του, ἡ γλῶσσα δὴλα δὴ καὶ τὸ μέτρον, ὡς ποιήσις εἶνε ἔργον ἀθάνατον.

Ὁ Βράβλιας ἔλεγεν, « Ἡ λυρικὴ ποιήσις ἔφθασε διὰ τοῦ Ὕμνου εἰς τὸν ὕψηλό-

τερον αὐτῆς βαθμόν. Ἐὰν ἡ λυρική εἶνε ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀτομικοῦ αἰσθήματος τῶν μεγάλων ἀντικειμένων τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτῶ τις λυρικωτέρα ὑπέθεσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ ἡ ἀνέγερσις ὀλοκλήρου ἔθνους ; »

Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης ἀποκαλεῖ τὸν Ὑμνον «ἄσμα ἄσματων τῆς ἐποχῆς μας».

Ὁ Ζαλοκώστας ἀμα ἀνέγνωσε τὸν Ὑμνον ἠσθάνθη ὅτι εἶνε ποιητής. Τουλάχιστον τοῦτο τῷ 1851 ὡμολόγει γράφων πρὸς τὸν Ρεγάλδην. Ἴδού τὰς ἰδίαις λέξεις, ἃς ἔγραψεν εἰς τὸν ἰταλὸν ποιητὴν «Se i miei concittadini fanno qualche menzione dei miei pochi e modesti lavori, io ne sono debitore a Solomos. La prima volta ch' io lessi l' inno suo alla libertà poesia piena d' entusiasmo e di fuoco, io mi sentii rapito in «Altra terra e altro mare».

Διὸ δίδομεν τέλος εἰς τὰς γραμμὰς ταύτας μετὰ τῶν λέξεων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἱστορικοῦ Παπαρρηγοπούλου... Τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ὑμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶνε ἐν ἑκ τῶν μᾶλλον ὑψηπετῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὅσον ἀλλότριον πρὸς ἡμᾶς καὶ ἂν εἶνε τὸ περιβάλλον αὐτὸν γλωσσικὸν ἔνδυμα... Μήπως ὁ Ὑμνος οὗτος δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπιζήσας ταιούτων ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ θουρίου, ὃν ἐποίησεν ὁ Ρήγας ; Μήπως ὑπὸ ἐτέρου ἐπτανησίου τοῦ Μαντσάρου, ἀρηιφθόγγως τονισθεὶς, δὲν ἀντηχεῖ καθ' ἑκάστην εἰς τὰς πλατείας ἡμῶν, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ; »

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Ἦλθε τέλος ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδε τὸ φῶς, ἑκατὸ χρόνια ὀπίσω, ὁ Ποιητής, καύχημα, ὄχι μόνον τοῦ χαριτωμένου νησιοῦ, ὅπου γεννήθηκε, ἢ τῆς Κέρκυρας, ὅπου ἔζησε χρόνια πολλὰ καὶ ἀπέθανε, ἀλλὰ τοῦ Πανελληνίου.

Ἡ εὐγνώμονη ξεφανέρωση πρὸς ἑκείνους ποῦ ἐτίμησαν τὴν Πατρίδα — βυθισμένη τώρα σὲ ἀπερίγραφταις συφοραῖς — ἃς εἶναι ἀπόδειξις ὅτι κάθε γενναῖο καὶ εὐγενικὸ αἰσθημα δὲν ἀποσβύστηκε σ' ἡμᾶς. Ἄν οἱ ἀπόγονοί μας ξαναποῦν γιὰ τὴ σημερινὴν Ἑλλάδα :

Δυστυχῆς! Παρηγορία
Μόνη σῶμεινε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντας τα νὰ κλαῖς.

ἄς ἀναγνωρίσουν ὅτι τὰ δάκρυά μας ἐπότισαν τὴν ἀτυχῆ γῆ, ὅπως καρποφορήσῃ νέαις δόξαις. Ἄμποτε!

Κέρκυρα. 1898.

Γεράσιμος Μαρκοράς.

Ὁ Σολωμός ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως διὰ τὴν Ζάκυνθον ποιητικὴ δόξα. Ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐγράφη εἶναι κάλλιστον ἔργον ἀπηχοῦν τὴν περὶ ἐλευθερίας ἀντίληψιν τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Σήμερον ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ γραφῆ ὕμνος ἐθνικὸς βεβαίως ἀλλοῖος θὰ ἦτο καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν καὶ ὡς πρὸς τὸ γλωσσικὸν περίβλημα. Ὡς ποιητῆς λυρικός ὁ Σολωμός εὐμοιρεῖ ἐνιαχοῦ βαθέος αἰσθήματος ὅπως δήποτε δὲ κρινόμενος, μὲ ὄλον τὸ Ἰταλίζον ὕφος ἀποτελεῖ ἰδιοφυῖαν ποιητικὴν. Δικαίως ὅθεν ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς τοῦ Ζάκυνθος πανηγυρίζει τὸ Ἰωβιλαῖον τῆς γεννήσεώς του καὶ εὐλόγως συμμετέχει εἰς τὸν πανηγυρισμὸν αὐτὸν ἢ Ἑλλάς τῶν γραμμάτων.

Ἀθήναι 27 Ἰανουαρίου 1898.

Δ. Ι. Καλογερόπουλος.

Φίλε Κύριε,

Ζητεῖται καὶ ἐμοῦ ἡ γνώμη περὶ τοῦ Μεγάλου ποιητοῦ, οὗτινος τὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἑκατονταετηρίδα μεγαλοπρεπῶς ἢ προσφιλῆς Ζάκυνθος ἑορτάζει. Ἄλλὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ δευτέρα γνώμη περὶ Σολωμοῦ ;

Ὁ « Ὑμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν » εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄσμα ἄσματων τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ποιητικὰ του ἀριστουργήματα, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τόσα τιμαλφῆ κοσμήματα αὐτῆς.

Ἰδιαίτερος περὶ αὐτοῦ δύναται νὰ λε-
χθῆ ἔτι εἶναι ὁ Ἑσπερμένος Ποιητῆς
τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλληνικῆς Πατρί-
δος.

Ἡ Κέρκυρα ἐν ἧ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔ-
ζησεν καὶ ἐν ἧ ἀπεβίωσεν ὁ ἐμπνευσμένος
φάλτης τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας,
μετὰ παλλούσης ἐκ συγκινήσεως καρδίας
παρακολουθεῖ τὰς τελουμένας ἐν Ζακύν-
θῳ ἑορτὰς συμμετέχουσα καὶ μακρόθεν
τῶν συγκινήσεων, αἵτινες κατακλύζουσι
τὰς καρδίας τῶν Ζακυνθίων ἐπὶ τῇ ἀνα-
μνήσει τῆς ἐκλειψάσης προσωπικότητος
τοῦ Μεγάλου καὶ Ἐνδόξου αὐτῶν συμ-
πολίτου.

Κέρκυρα

Μιχαὴλ Β. Λάνδος.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Διγενόπουλον Ἰατρόν Δημιτσάναν.
ἐπιστολὴ ἐλήφθη εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ καρ-
δίας.

Ὁ κ. Οἰκονόμου ἔδει νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ
φύλλα ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ οὐχὶ νὰ κρατῆ
ἄχρι σήμερον ἀρνούμενος τὴν εὐτελεῆ συν-
δρομὴν.

Ζαραχάνην, καθηγητὴν Τρίπολιν ἐλά-
βομεν τὴν συνδρομὴν εὐχαριστοῦμεν.

Τσιλιμίγκραν καθηγ. Αἴγιον συνδρομὴν
ἐλάβομεν εὐχαριστοῦμεν.

Σπέτσας παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ἐξη-
γήσητε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ τελευταίου
φύλλου τῶν κυρίων ἀφοῦ ἦσαν ὑ-
πογεγραμμένοι εἰς τὴν Ἀγγελίαν καὶ ἐ-
κράτησαν τὰ τρία πρῶτα φύλλα διότι
τοῦτο πρῶτην φοράν συμβαίνει. Βάρζον—
Ἀλεξάνδριαν, εὐχαριστοῦμεν περιμένομεν
ἐγγραφὰς φίλων σας.

Πρὸ τοῦ τάφου σου, ὦ ποιητά.
ἔγραψα κ' ἐγὼ αὐτά.

Ἄν ἤμποροῦσες μίαν ὥραν νὰ προβάλῃς
ἀπὸ τὸν τάφον σου, νὰ ἰδῆς ἐδῶ τί γίνεται,
Ἐλευθεριά πλέον δὲν ἤθε ψάλῃς
πλὴν μὲ φωνὴν ποῦ ἀπὸ πόνον σβένεται
θὰ ἴφωναζες. «Ἀνάθεμα τὴν ὥρα
ποῦ ἔφαλλα ἐλευθερία σὲ τέτοια χώρα».

Θὰ ἰδῆς ἐμπρός σου τὴν ἐλευθερία
ποστάδα μὲ κουμπούραις καὶ μαχαίρια
ντροπιασμένη ἀφ' τὰ ἴδια τῆς παιδία,
χτυποῦσα σὰν καὶ πρότερον τὰ χέρια
καὶ φωνάζουσα «Ἀνάθεμα τὴν ὥρα
ποῦ εὐρέθηκα ἐδῶ σὲ τέτοια χώρα.

Θὰ τὴν ἰδῆς σὰν πρῶτα ἀλυσομένη
ἀπὸ τὰ πόδια τῆς τραμπουκιᾶς δεμένη,
καὶ οἱ μεγάλοι ἀετοὶ μας πρῶτοι πρῶτοι,
Θὰ τῆς ροφοῦν τὸ αἷμα καὶ τὸ σκότι.

Καὶ τότε θὰ κρυφθῆς μετ' ἐντροπῆς
καὶ . . . «Εἰς τὸν διάβολον νὰ πάτε» θὰ μᾶς πῆς

ΚΑΤΑΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΛΟΝΙΑΣ
Συντάκτης τοῦ «Κουτούζη»